REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA ŠOLSTVO IN ŠPORT

UNIS VET
uvajanje novih izobraževalnih programov na področju storitev

Naložba v vašo prihodnost
OPERACIJO DELNO FINANCIRA EVROPSKA UNIJA
Evropski socialni sklad

mag. Katja Blatnik

Prodaja finančnih storitev – javne finance in davki

Program: EKONOMSKI TEHNIK
Modul: Finančno poslovanje
Vsebinski sklop: PRODAJA FINANČNIH STORITEV

Ljubljana, maj 2010

Srednje strokovno izobraževanje

Program: **Ekonomski tehnik**
Modul: **Finančno poslovanje**
Vsebinski sklop: **Prodaja finančnih storitev**

Naslov učnega gradiva
Prodaja finančnih storitev - javne finance in davki

Ključne besede: **javne finance, javni izdatki, javni prihodki, davčna politika, proračun, davki, vrste davkov, davčno breme, obdavčitev finančnih sredstev, davčni zavezanec, plačnik davka, davčne olajšave, dohodnina, obresti, dividende, donos, dohodek, prispevki, obrazci.**

Seznam kompetenc, ki jih zajema učno gradivo:
PFS1: Razlikovanje vrst davščin

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

336.1(075.8)(0.034.2)

BLATNIK, Katja, 1974-
Prodaja finančnih storitev - javne finance in davki [Elektronski vir] / Katja Blatnik. - El. knjiga. - Ljubljana : GZS, Center za poslovno usposabljanje, 2010. - (Srednje strokovno izobraževanje. Program Ekonomski tehnik. Modul Finančno poslovanje. Vsebinski sklop Prodaja finančnih storitev)

Način dostopa (URL): http://www.unisvet.si/index/index/activityId/44. - Projekt UNISVET

ISBN 978-961-6413-51-0

252663552

Avtorica: **mag. Katja Blatnik**
Recenzent: **Iztok Žgalin, univ. dipl. ekon.**
Lektorica: **Marjanca Ipavec, prof.**

Založnik: **GZS Ljubljana, Center za poslovno usposabljanje**
Projekt unisVET

URL: http://www.unisvet.si/index/index/activityId/44

Kraj in datum: **Ljubljana, maj 2010**

To delo je ponujeno pod licenco Creative Commons:
Priznanje avtorstva - Nekomercialno - Deljenje pod enakimi pogoji.

Učno gradivo je nastalo v okviru projekta unisVET Uvajanje novih izobraževalnih programov v srednjem poklicnem in strokovnem izobraževanju s področja storitev za obdobje 2008-2012, ki ga sofinancirata Evropska unija preko Evropskega socialnega sklada in Ministrstvo Republike Slovenije za šolstvo in šport. Operacija se izvaja v okviru operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007 – 2013, razvojne prioritete: Razvoj človeških virov in vseživljenjskega učenja, prednostna usmeritev Izboljšanje kakovosti in učinkovitosti sistemov izobraževanja in usposabljanja.

Vsebina gradiva v nobenem primeru ne odraža mnenja Evropske unije. Odgovornost za vsebino nosi avtor.

KAZALO VSEBINE

1 JAVNE FINANCE 6
1 – 1 VLOGA JAVNIH FINANC 7

2 DAVČNO BREME IN DAVKI 23
2 – 1 OSNOVNI DAVČNI POJMI 23
2 – 2 DAVČNO BREME 28
2 – 3 VRSTE DAVKOV 31

3 OBDAVČITEV FINANČNIH STORITEV 47
3 – 1 DAVEK OD KAPITALA 48

SLOVARČEK 56

VIRI IN LITERATURA 57

KAZALO SLIK

Slika 1: Šola 7

Slika 2: Policija 8

Slika 3: Lep vrt 10

Slika 4: Popolnost informacij 11

Slika 5: Shema javnih dobrin 14

Slika 6: Fiskalni suficit in deficit 17

Slika 7: Prevaljevanje naprej 29

Slika 8: Prevaljevanje nazaj 29

Slika 9: Obdavčitev luksuza 32

Slika 10: Obdavčitev z DDV 36

Slika 11: Vrste davkov 37

Slika 12: Postopek obdavčitve obresti 51

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 1: Mesečna lestvica za odmero dohodnine 41

Preglednica 2: Letna lestvica za odmero dohodnine 42

NAGOVOR AVTORICE

Dragi bralci in bralke!

V gradivu smo pojasnili vlogo javnih financ, javnih izdatkov in prihodkov. Čeprav vloga javnih financ ni neposredno povezana z obdavčitvijo finančnih storitev, boste fiskalno politiko lažje razumeli, če boste poznali razloge za obstoj javnih financ. Z javnimi izdatki in prihodki država uravnava proračun, ki je eden od temeljnih gospodarskih ciljev in sestavni del fiskalne politike.

Stranke so z opravljenimi storitvami zadovoljne, če presežemo njihova pričakovanja. Ker mora dober prodajalec finančnih storitev v celoti poznati finančno storitev, ki jo stranki ponudi, smo vam v tem gradivu pojasnili obdavčitev teh storitev. V davčni sistem je vključenih veliko vrst davkov. Davke in vse, kar je z njimi v praksi povezano, pogosto težko razumemo, zato smo vam za lažje razumevanje obdavčenja finančnih storitev pripravili tudi predstavitev osnovnih davčnih pojmov.

Gradivo smo popestrili s slikami, resničnimi zgodbami, primeri iz prakse, šalami ... Vključene so naloge za razmislek, ki so namenjene treniranju vaših možgančkov. Z vsako rešeno nalogo za preverjanje znanja boste bližje vašega cilja – razlikovali boste različne vrste davkov, jih znali izračunati in stranki pojasniti, kako so storitve, ki jih ponujate, obdavčene.

V gradivu so uporabljeni simboli:

Čuk Poldi vam bo povedal, kaj si morate zapomniti.

Maša je že večkrat preštudirala učbenik, zato vam bo zastavljala vprašanja in vam zaupala rešitve.

Jure rad veliko bere, pozna veliko zgodb in zanimivosti, ki jih bo z veseljem delil z vami. Ker meni, da več glav več ve, vam bo zastavljal vprašanja za razmišljanje.

Učbeniku je dodan tudi slovarček oziroma pojasnila manj znanih izrazov, besed in kratic, ki so v tekstu podčrtani s črtkano črto.

Ker se nekatere vsebine med seboj povezujejo, so dodane hiperpovezave. Če si boste učbenik natisnili, boste namesto hiperpovezavam lahko sledili številkam strani in opisom.

Upam, da boste učbenik z veseljem prebirali.

Katja Blatnik

1 JAVNE FINANCE

Davki so že dolgo spremljevalci človeške družbe. Sprva so imeli značaj daril, danes pa imajo značaj prisile. Poznamo celo vrsto davkov. Davke plačujemo vsak dan, ampak včasih na to sploh ne pomislimo. Pri plačilu vsakdanjih potrošnih dobrin, kot so živila in oblačila, plačamo trgovcu davek na dodano vrednost. Nekateri izdelki so dodatno obdavčeni s posebnimi davki – trošarinami, na primer alkohol, tobak in gorivo. Vsakodnevni davki niso predmet polemik v dnevnih poročilih, zato o njih, razen ob njihovih povišanjih, ne razpravljamo.

Nekoliko drugače je z davki, ki obdavčujejo dohodek. Davek na dohodek se imenuje dohodnina. Skoraj vsi dohodki za opravljeno delo so obdavčeni z dohodnino (tudi študentsko delo). Poleg dohodnine so nekateri dohodki obdavčeni še s prispevki za socialno varnost ali drugimi vrstami prispevkov. Od plače se plačujejo prispevki za pokojnine, zdravstvo, porodniško varstvo in podobno, od študentskega dela se plača pavšalni prispevek za zdravstvo …

Obdavčitev dohodkov, predvsem plač, je na dnevnem redu v medijih. Novinarji, sindikati in drugi vladi pogosto očitajo previsoke davke in prispevke. Verjetno bi se z njimi strinjali, če bi vedeli, da je približno tretjina povprečne slovenske plače namenjena državnemu proračunu. Tisti, ki imajo visoke dohodke, morajo skoraj polovico plače nameniti za plačilo davkov in prispevkov. Država mora poskrbeti, da vsi posamezniki plačujemo davke po svojih zmožnostih. To pomeni, da mora biti davčni sistem pravičen, hkrati mora biti pravično tudi razdeljevanje pobranih davkov. Pobiranje in razdeljevanje davkov ter prispevkov je ena od nalog javnih financ.

Ste se kdaj vprašali, zakaj imamo toliko različnih vrst davkov in prispevkov? Davki so pomemben vir financiranja javnih izdatkov oziroma javnih dobrin. Razmislite o tem, koliko stane vaše šolanje ali obisk pri zdravniku. Pomislite na izdatke za pokojnine in nadomestila za brezposelne, različne oblike socialnih pomoči. Za nekatere od javnih dobrin, ki se plačujejo z davki in prispevki, lahko določimo tržno ceno, na primer šolanje in obisk zdravnika, vendar pa bi bila za družine z majhnimi dohodki tržna cena previsoka. Ker je v interesu države, da ima izobraženo in zdravo prebivalstvo, so davki in prispevki najboljši način financiranja teh storitev. Nekaterim od javnih storitev je ceno bistveno težje določiti, ker ne moremo ugotoviti, koliko te storitve dejansko prispevajo h koristim posameznika. Tipičen primer sta vojska in policija, ki opravljata storitve v javnem interesu, vendar težko določimo tržno ceno za posameznika. Za take storitve je tržno ceno nemogoče postaviti.

V tem poglavju bomo odgovorili na vprašanja:

- zakaj država posega v tržni mehanizem,
- zakaj državi plačujemo davke in prispevke,
- kaj so javne finance,
- kaj je fiskalna politika,
- kaj so javni izdatki,
- kaj so javni prihodki,
- katere lastnosti bi moral imeti dober davčni sistem.

1 – 1 VLOGA JAVNIH FINANC

TRG NE DELUJE POPOLNO …

Trg je prostor, kjer se ponudba in povpraševanje srečujeta ter oblikujeta tržno ceno. Za večino izdelkov in storitev velja, da tržni mehanizem (ponudnik in povpraševalec) uravnava njihove količine ter cene. Podjetja so sposobna proizvesti dovolj izdelkov in storitev, da zadovoljijo naše povpraševanje. Za določene izdelke ali storitve velja, da bi jih podjetja proizvedla bodisi preveč bodisi premalo glede na naše povpraševanje. V tem primeru govorimo o nepopolnem trgu, v katerega posega država s svojimi aktivnostmi.

Nepopolnost trga je eden od vzrokov za obstoj javnih financ.

Zakaj je trg nepopoln? Javne dobrine, pozitivni ali negativni zunanji učinki, nepopolna konkurenca, nepopolne informacije in negotovost so vzroki za nepopolno delovanje trga.

Javne dobrine so vzrok za nepopolno delovanje trga …

V družbi obstajajo javne dobrine. To so tiste dobrine, ki jih brezplačno zagotavlja država oziroma državne ustanove. Zakaj so lahko določene dobrine ali storitve brezplačne? Na to vprašanje bomo najlažje odgovorili s primerom, ki ga vsi poznate. Srednja šola je za učence in starše sicer brezplačna, kar pa ne pomeni, da ni stroškov. Vsaka šola za svoje delovanje potrebuje sredstva in delovno silo. Sredstva so šolska zgradba, šolske klopi, računalniki in druga oprema, delovna sila učitelji, vodstvo šole in drugi zaposleni na šoli. Tako sredstva kot zaposleni ustvarjajo stroške, ki jih krije država.

Slika 1: Šola
Vir: Srednja upravno administrativna šola

Pri tem je pomembno dvoje. Prvič, šolanje je storitev, ki je pomembna za razvoj družbe in gospodarstva, zato izključitev posameznika iz šolskega sistema ni zaželena. Drugič, dodatni stroški enega učenca so skoraj enaki nič, zato je z vidika stroškov nesmiselno onemogočiti šolanje dodatnemu učencu. Verjetno veste, da obstajajo tudi zasebne šole, ki zaračunavajo šolnino. Te šolnine so visoke, saj mora zasebna šola z njimi kriti stroške in ustvariti dobiček. Podobno velja za zdravstvo in druge storitve, ki jih zagotavlja država.

Za javne dobrine torej velja, da posameznika ni smiselno izključiti iz potrošnje teh dobrin, ker:

- ⇨ **so dodatni stroški njegove oskrbe enaki nič.**
- ⇨ **je njegova oskrba s temi dobrinami družbeno zaželena.**

Slika 2: Policija
Vir: http:// images.google.si

Zakaj sodi policija med javne dobrine?
Ali bi naloge policije lahko nadomestil zasebni sektor?

Še malo šale …
Zakaj ni več Mercator najboljši sosed, ampak policija?
Zato, ker ima vedno akcije, za takojšnje plačilo dobimo 50 % popusta in vsak od nas ima možnost zbirati točke.

Zunanji učinki naše potrošnje so lahko pozitivni ali negativni …

Govorili smo o tem, da je šolstvo družbeno zaželena dobrina, ki prinaša korist posamezniku in državi. Ker gre za storitev, ki prinaša korist ne le šolarju, ampak tudi širši družbi, govorimo o storitvi, ki povzroča **pozitivne zunanje učinke**. Take storitve država spodbuja in tudi sama financira njihovo oskrbo. Koliko pa stane ta oskrba?

Potrošnja poraja pozitivne in negativne zunanje učinke.

Ali ste vedeli?
Država je leta 2008 namenila dobrih 286 mio EUR za delovanje policije (Ministrstvo za notranje zadeve), 486 mio EUR za delovanje slovenske vojske (Generalštab Slovenske vojske).Te številke so se v proračunu za leto 2009 še povečale. Tako je bila leta 2009 policija deležna dobrih 300 mio EUR, vojska pa 518 mio EUR[1]. Kaj pa šolstvo? V letu 2009 je država za Ministrstvu za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo namenila 551 mio EUR, Ministrstvu za šolstvo in šport 1,236 mrd EUR.

Vir: Proračun RS za leto 2008 in 2009.

Obstajajo tudi dobrine in storitve, ki povzročajo **negativne zunanje učinke** in to ne glede na to, ali so javne ali zasebne. Ali se spomnite kakšnega takšnega primera? Teh dobrin in storitev je čedalje več. Pomislite na avtomobile. Lastniku prinaša korist, vendar ustvarja negativne zunanje učinke – izpušne pline. Cigarete in alkohol sicer zadovoljijo potrebe uživalca, vendar so z družbenega vidika nezaželeni. Ali menite, da trg oziroma igra povpraševanja in ponudbe, lahko omeji proizvodnjo in potrošnjo teh dobrin? Ne, zato posreduje država, ki obdavči proizvodnjo ali potrošnjo takih dobrin, in skuša na ta način omejiti količino dobrin.

O pozitivnih zunanjih učinkih torej govorimo, kadar potrošnja ene osebe prinaša njej koristi tako, da zadovolji njeno potrebo, hkrati pa prinaša koristi tudi drugim osebam.
O negativnih zunanjih učinkih govorimo, kadar potrošnja ene osebe njej prinaša korist tako, da zadovolji njeno potrebo, koristnost drugih oseb se ob tem zmanjšuje.

Slika 3: Lep vrt
Vir: http:// images.google.si

Kaj bi se zgodilo, če bi dodatno obdavčili proizvodnjo in prodajo cvetja? Ali bi bili ljudje s tako odločitvijo vlade zadovoljni?

Tudi nepopolna konkurenca je razlog, da trg ni popoln …

Tudi **nepopolna konkurenca** je razlog za "vmešavanje" države. Na trgu namreč obstajajo tudi t.i. monopolisti. Gre za podjetja, ki proizvajajo ali prodajajo take dobrine, po katerih je veliko, družbeno zaželeno povpraševanje, konkurence pa praktično nimajo. Taka podjetja so običajno vsaj delno v državni lasti ali pa njihove cene delno določa država. Koliko bi lahko zaslužile slovenske in tuje naftne družbe, če na trg ne bi vstopila država?

Ali imamo tudi v Sloveniji monopole?

Trg ne daje dovolj popolnih informacij …

Na trgu ni dovolj informacij ali pa so nepopolne.

Ali ste opazili, da nas oglasna sporočila na določenih izdelkih opozarjajo na škodljivost, če jih uporabimo? Naštejte vsaj dva taka primera. Ali menite, da so se za tako vrsto sporočil odločili proizvajalci oziroma prodajalci? Trg lahko deluje popolno le, če imamo kupci na voljo popolne in točne informacije o izdelku ali storitvi. Kadar temu ni tako, lahko posreduje država in proizvajalcem naloži obveznost, da kupce dodatno informirajo. **Nepopolnost informacij** je torej tudi eden od razlogov, da trg ne deluje popolno.

Slika 4: Popolnost informacij
Vir: http:// www.shrani.si

Ali imamo v Sloveniji urad, ki bi potrošnike obveščal o "slabostih" izdelkov?

V Sloveniji so se v zadnjih letih razplamtele denarne verige, v katere so vlagatelji v pričakovanju neverjetno velikih donosov vlagali ali pa še vlagajo svoj denar. Nekaj jih je že propadlo ali pa ne izplačujejo vložkov, zato so vlagatelji obupani.

V redakciji revije Moje finance se je oglasila gospa, ki je v denarni verigi izgubila 15 tisoč evrov, z vprašanjem, kaj naj naredi, da bi denar dobila nazaj. Njena zgodba je na las podobna zgodbam drugih opeharjencev, ki so naivno verjeli, da je mogoče na hitro zaslužiti velike vsote denarja.

Promotor denarne verige je nekdanji podjetnici iz Posavja obljubil vrtoglav, 300-odstotni letni donos. Vložila je 20.000 evrov. Vse skupaj ji je postalo sumljivo šele takrat, ko so izginili nekateri ključni podatki s spletne strani, prek katere je spremljala svoje stanje. Izginil je tudi organizator igre. Uspelo ji je rešiti le 5 tisoč evrov. Podobno se je zgodilo še mnogim Slovencem, vendar molčijo, ker jih je sram.

Po mnenju odvetnikov imajo vlagatelji, ki vlagajo v t.i. naložbene načrte brez realnega premoženja v ozadju, malo možnosti, da izgubljeni denar dobijo nazaj. Vlagatelji sicer lahko vložijo tožbe, vendar si bodo s tem najverjetneje nakopali še dodatne stroške.

Kaj pa bi storili vi? Kdo bi moral prebivalstvo obveščati in nas obvarovati pred takimi zlikovci?

Vir: Milič Marja. V denarni piramidi sem izgubila 15 tisoč evrov! Kaj zdaj?

Na trgu vlada negotovost …

Obstajajo tudi dobrine in storitve, ki za trg niso zanimive. Zavarovalnice nam ponujajo celo vrsto življenjskih, nezgodnih in zdravstvenih zavarovanj, vendar med njimi nobena ne ponuja celotnega osnovnega zdravstvenega zavarovanja. Za nastanek določene oblike zavarovanja morajo biti izpolnjeni nekateri pogoji.

Prvi pogoj je, da obstaja dovolj veliko število posameznikov, ki so se pripravljeni zavarovati oziroma jim preti neka skupna nevarnost. Drugi pogoj je, da je zavarovalnica sposobna oceniti morebitno škodo. Tretji pogoj, ki je neposredno povezan z določitvijo cene zavarovanja oziroma zavarovalne premije, je ocena tveganja, da bo do škode tudi prišlo. Kateri od teh pogojev v primeru osnovnega zdravstvenega zavarovanja ni izpolnjen? Verjetno ni težko ugotoviti, da gre za oceno tveganja.

Kadar tveganja ne moremo oceniti, govorimo o negotovosti.

Tudi negotovost je eden od vzrokov za nepopolno delovanje trga.

Kdo zagotavlja osnovno zdravstveno zavarovanje in na kakšen način se plačuje?

Zakaj zavarovalnice ponujajo nezgodna zavarovanja, ne pa tudi vseh osnovnih zdravstvenih zavarovanj?

Kakšno vlogo igra negotovost v primeru osnovnega zdravstvenega zavarovanja?

Ugotovili smo, da je eden od ciljev trženja doseči ali preseči zadovoljstvo strank. Ali tudi javni sektor skrbi za zadovoljstvo strank oziroma državljanov? Ali je javni sektor enako učinkovit kot zasebni sektor?

V Sloveniji se še vedno soočamo s problemi čakalnih vrst v javnih zdravstvenih zavodih. Bolniki se pritožujejo, zato so uvedli naročanje ob uri. Ljubljansko Polikliniko, kjer je 50 ambulant, dnevno obišče tudi do dva tisoč ljudi. Najbolj obiskana je travmatološka ambulanta, kjer vsak dan pregledajo od 250 do 300 bolnikov. Ob naročanju bolniki dobijo uro, ob kateri se javijo v sprejemni pisarni, tu pa dobijo številko, ki jo lahko spremljajo na monitorju. Sicer pa ima ta ambulanta dve vrsti bolnikov. Tiste, ki so prišli na urgenco in dobijo uro ter datum kar tam, ter stalne paciente, ki so klinični, operirani ali zdravljeni v bolnici. Ti so potem ob vsaki kontroli ponovno naročeni.

Čakalnice so ponavadi precej polne, a po mnenju čakajočih ponavadi več kot nekaj deset minut ni treba čakati. Čakalne vrste se podaljšajo, kadar pridejo urgentni bolniki, ki imajo seveda prednost, ura naročenih bolnikov pa se odmika. "Bolnik ima vso pravico, da je pregledan ob točno določeni uri, od točno določenega zdravnika. Vendar je pri omejenem številu zdravnikov, ki delajo hkrati na več deloviščih to včasih težko izvedljivo," meni eden od zdravnikov.

Mnogi se zato, da se izognejo čakanju, raje odločijo za zasebne zdravnike. Pri njih so čakalne dobe izjemno kratke ali pa jih sploh ni. Zasebniki si namreč sami določijo, koliko bolnikov bodo pregledali v svojem ordinacijskem času. Eden od zasebnih zdravnikov ima čez tisoč pacientov. Ker nima koncesije , kar pomeni, da morajo pacienti vsak pregled in vse storitve plačati iz lastnega žepa, se sam odloča, koliko bolnikov bo pregledal na dan. "Zelo pomembno si je delo načrtovati vnaprej in si zagotoviti dovolj časa. To seveda vpliva tudi na kvaliteto dela, da človek ne dela pod pritiskom," meni zasebni zdravnik. Paciente naroča za teden dni vnaprej, čakalnih vrst v njegovi ordinaciji ni. Razen v nujnih primerih. "Urgentne primere smo zdravniki dolžni vzeti naprej, moramo pa vedeti, da so urgentni primeri točno določeni. To so hude bolečine, hude krvavitve oz. otekline." Enako velja za vse zasebne zdravnike. Ti poleg nujnih primerov nekatere paciente obiskujejo tudi na domu, vendar ne v času dela ambulante.

Vir: Mirt Iskra in Sodja: Čakalne vrste v zdravstvu. Ljubljana, 03.11. 2004

Zgodba, ki ste jo prebrali, je bila objavljena leta 2004, vendar na žalost tudi danes ni bistveno drugače. Dolge čakalne vrste je izkoristil zasebni zavarovalni sektor, ki je ponudil novo vrsto zavarovanja samoplačniških storitev v specialističnih ambulantah. Zavarovanje je namenjeno vsem od 18. leta do vključno 65. leta. Za 10 EUR mesečno boste imeli krite stroške samoplačniških storitev v specialističnih ambulantah na izbranih medicinskih področjih, za katere je čakalna vrsta v zdravstvenem sistemu daljša od treh tednov.

Čakalna doba

Pride zdravnik v gostilno in sede za mizo.
Mimo pride natakar, ki zdravnika na videz pozna iz zdravstvenega doma.
"Nekaj bi pojedel oziroma prej naročil!" reče zdravnik.
Natakar mu odgovori: "Oprostite, toda na vrsto boste prišli šele čez 12 mesecev, najbolje da greste kar proti domu in si doma nekaj sami skuhate."

JAVNI IZDATKI, PRIHODKI IN PRORAČUN …

O javnih dobrinah in storitvah smo že govorili (povezava, stran 6). S pobranimi davki in prispevki država financira javne dobrine in storitve. Sistem ukrepov, s katerimi država vpliva na javne prihodke in izdatke ter uresničuje cilje ekonomske politike, imenujemo **fiskalna politika.** Njena sestavna dela sta politika uravnavanja proračuna (javni izdatki in prihodki) in davčna politika.

Javni izdatki so poraba države …

Ugotovili smo, da je za javne dobrine in storitve nesmiselno izključiti potrošnjo posameznika, ker bi s tem družba izgubila več, kot bi znašali stroški njegove potrošnje. Nasprotno velja za zasebne dobrine in storitve. Posameznika lahko enostavno izključimo iz potrošnje, pri tem pa družba ne bo na zgubi. Kako bomo vedeli, da gre za javno dobrino? Z "NE" moramo odgovoriti na vprašanje, ali je posameznika smiselno izključiti iz potrošnje.

Ali je ločevanje odpadkov tudi del javnih financ?
Kdo skrbi za odvažanje odpadkov in kje dobijo finančna sredstva?

Vseh javnih dobrin in storitev ne moremo enačiti, zato smo za vas pripravili shemo razdelitve javnih dobrin, s katerimi nas oskrbuje država ali lokalne skupnosti.

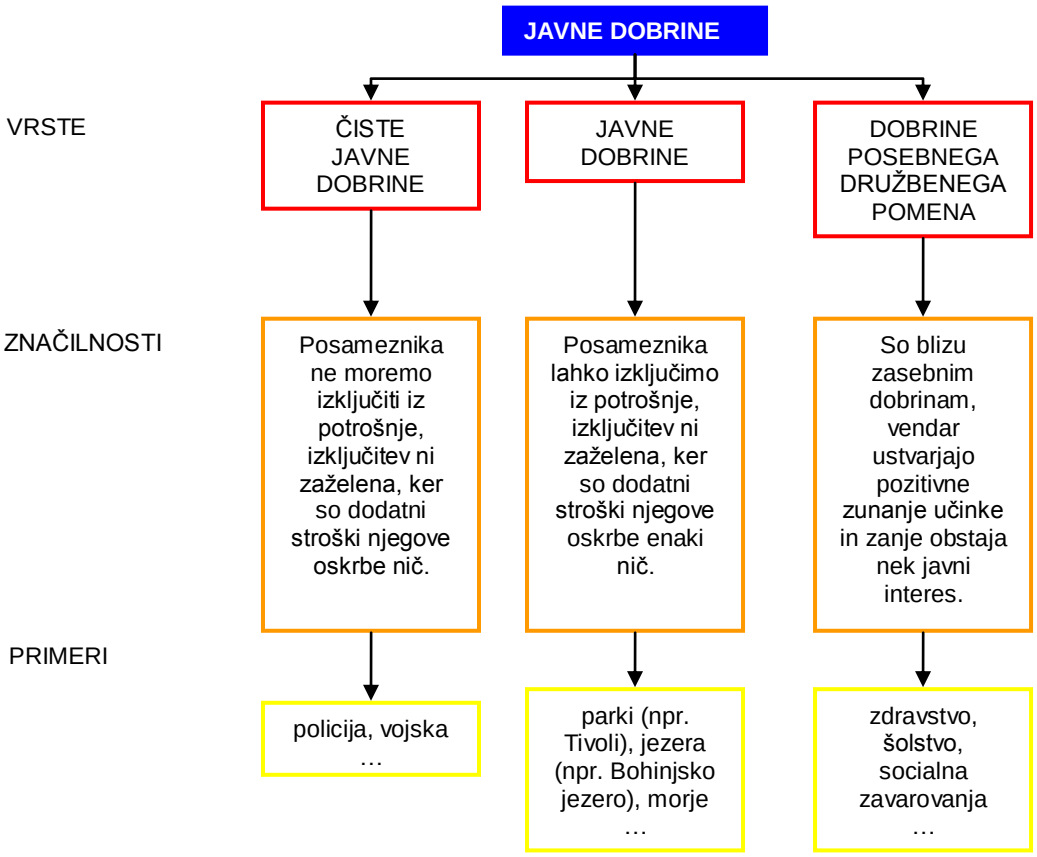

Slika 5: Shema javnih dobrin

Ali vse države nudijo enako oskrbo z javnimi dobrinami?
Ali za vse parke velja, da so javne dobrine? Zakaj v nekaterih parkih pobirajo vstopnino?

Javni sektor oziroma država nas torej preskrbuje z javnimi dobrinami, ki so nujno potrebne iz takšnih ali drugačnih razlogov. To je t.i. **alokacijska funkcija** oziroma razporeditvena funkcija javnega sektorja. Vendar pa to še ni vse.

Verjetno veste, da so nekateri dijaki upravičeni do delnega povračila stroškov bivanja, prevoza in podobnih oblik pomoči. Verjetno tudi veste, da so nekatere družine socialno ogrožene in zato prejemajo denarno (socialno) pomoč. To imenujemo **prerazdelitvena funkcija**. Dohodek se od premožnejših razporeja k manj premožnim, ker premožnejši plačujejo višje davke kot manj premožni. To je ena stopnja prerazdelitvene funkcije.

Druga stopnja prerazdelitvene funkcije so koristi, ki jih imamo posamezniki od javnega sektorja. Le slučajno bi lahko bile koristi od javnega sektorja enake vplačanim zneskom. Šolstvo, osnovno zdravstvo, policija in vojska so enaki za vse, ne glede na to, koliko sredstev smo vplačali. Pri nekaterih izplačilih velja, da je njihova višina odvisna od višine vplačanih sredstev. Tipičen primer so pokojnine: več ko vplačamo v državno blagajno, višjo pokojnino bomo prejeli. **Obe funkciji se nanašata na javne izdatke**. Za zagotavljanje teh dveh funkcij država prisilno pobira davke in prispevke tako od posameznikov kot od podjetij.

Ali gre pri brezplačni dijaški prehrani za alokacijsko ali prerazdelitveno funkcijo?

Država z javnimi financami opravlja naslednje funkcije:
- ⇨ **pobiranje davkov in prispevkov,**
- ⇨ **davke in prispevke nameni za porazdelitev,**
- ⇨ **davke in prispevke nameni za zagotavljanje javnih dobrin.**

Fiskalna politika je pomemben del javnih financ.
S fiskalno politiko država uravnava proračun in davke.

Javni prihodki so vir financiranja javnih dobrin …

Javni prihodki so vsi prihodki, ki jih prejme javni sektor. Davke in prispevek smo omenili v uvodu. Ali ste opazili razliko med davki in prispevki? **Davki so prisilni odvzem našega dohodka**, pri čemer v zameno neposredno ne pričakujemo protiuslug. Drugače je s prispevki. **Vplačilo prispevkov nam daje določene pravice**, saj nam omogoča brezplačno osnovno zdravstvo, šolstvo, bolniške, pokojnine, nadomestila za brezposelnost in podobno.

Država svoje finančne vire pridobiva tudi na drugačne načine: pobira takse, prodaja svoje premoženje, razpolaga z dobičkom javnih podjetij. Te prihodke imenujemo **nedavčni prihodki** javnega sektorja in so v primerjavi z davčnimi prihodki skromni.

Javni prihodki so prihodki države.
Ločimo davčne in nedavčne javne prihodke.

Če želimo, da so državljani še kar zadovoljni z davčnim sistemom, mora imeti ta sistem določene lastnosti. Ena od njih je gotovo **zanesljivost**. Zanesljivost pomeni, da že vnaprej vemo, koliko davka bomo morali plačati od našega dohodka.

Druga lastnost je **pravičnost** in pomeni, da mora vsak od nas prispevati pravičen delež davkov in prispevkov. Davčni sistem **ne sme posegati v ekonomsko učinkovitost**. To pomeni, da davčni sistem ne bi smel posegati na trg dela in trg proizvodnih dobrin. Poleg tega mora biti pobiranje davkov in prispevkov **čim enostavnejše in s tem tudi čim cenejše** tako za državo kot za davčne zavezance.

Zanesljivost, pravičnost, ekonomska učinkovitost in enostavnost so zaželene lastnosti davčnega sistema.

Dejansko gre le za zaželene lastnosti davčnega sistema. Nizki stroški pobiranja davkov in prispevkov namreč pomenijo manj administrativnega dela, manjši nadzor nad pobiranjem davkov in prispevkov, s tem pa tudi vplivajo na načelo pravičnosti in na načelo ekonomske učinkovitosti. Plače v Sloveniji so zelo obdavčene. V primerjavi s študentskim delom lahko plača predstavlja celo 65 odstotkov višji strošek za delodajalca kot na primer študentsko delo.

Ali ste vedeli, da je redno delo (plače) tudi za 60 % dražje od študentskega dela, če delavec in študent prejmeta enak neto znesek.
Ali menite, da davčni sistem s takimi razlikami med obdavčitvijo plač in študentskim delom posega na trg dela?

Zdaj poznate že oba pojma, ki sta neposredno povezana z državnim proračunom: javne izdatke in javne prihodke.

Državni proračun …

Javni prihodki in javni odhodki so sestavni del državnega proračuna oziroma državne blagajne. Za državni proračun velja podobno kot za domače finance. Denar lahko hitro porabimo, bistveno težje ga je zaslužiti. Tako kot za domače gospodinjstvo za državo velja, da so javni izdatki so običajno višji od javnih prihodkov. V tem primeru govorimo o **proračunskem primanjkljaju** oziroma fiskalnem deficitu. Če bi bili javni prihodki višji od javnih izdatkov, bi govorili o **proračunskem presežku** oziroma fiskalnemu suficitu.

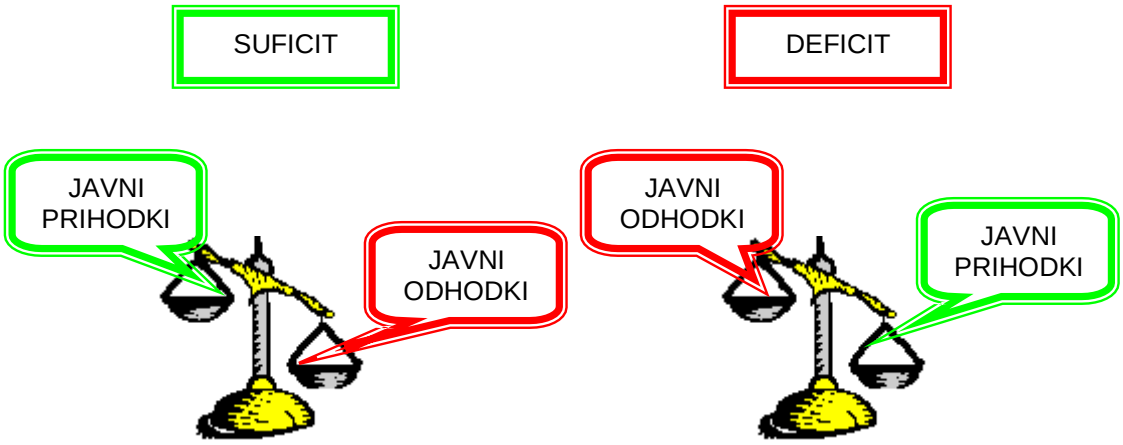

Slika 6: Fiskalni suficit in deficit

Kaj bomo storili, ko nam začne primanjkovati denarja na računu? Verjetno bomo najprej preverili, ali lahko nakup ali plačilo kake dobrine ali storitve preložimo na kasnejše obdobje. Podobno bo država preložila investicije in podaljšala roke plačil. V praksi to pomeni, da bodo podjetja, ki delajo za državo, denar dobila mesec ali dva kasneje. Kaj bomo storili, če se nam pokvari hladilnik, mi pa nimamo dovolj denarja na računu, da bi ga plačali? Denar si bomo sposodili. Podobno naredi država. Denar si preprosto sposodi, verjetno pa vas zanima, kako in od koga.

Ena od možnosti je, da država pri domačih ali tujih bankah najame kredite. Druga možnost, ki jo ima država, je, da izda obveznice. Vsak kupec obveznice je po določenem času upravičen do zneska, ki jo je za obveznico plačal in do pripadajočih obresti. Zgodba je torej podobna bančnemu posojilu. Te obveznice lahko kupimo posamezniki oziroma gospodinjstva, finančne ustanove ter ostala podjetja. Obveznice naše države pa lahko kupijo tudi tujci. Če obveznice kupijo tujci ali tuja podjetja, rečemo, da se država zadolžuje v tujini.

Ne glede na to, na kakšen način se država zadolži, zanjo velja enako kot za posameznika. Dolg bo treba nekoč vrniti in to skupaj z obrestmi. Najbrž ste že slišali za primere, ko osebe kredit odplačajo tako, da najamejo nov, še višji kredit. Tak začaran krog se praviloma konča z bankrotom.

Ali ste vedeli, da država lahko bankrotira?

Bankrot ali stečaj države ni samo nekaj, kar bi bilo možno le v teoriji. Argentina je doživela stečaj leta 2001, Rusija tri leta prej. Nemčija je šla v stečaj dvakrat v svoji novejši zgodovini, enkrat leta 1923 in drugič po letu 1945.

To skrajno fazo doseže država, ko ne more več odplačevati dolga, hkrati pa ne more prejeti novih posojil. Državi v tej fazi ne pomaga niti izdaja novih obveznic, čeprav zanje ponuja visoke obrestne mere. Agencije, ki ocenjujejo plačilno sposobnost držav, dajo taki državi oceno z najmanjšo kreditno sposobnostjo. Tisti, ki so taki državi denar že posodili, se morajo sprijazniti z dejstvom, da svojih posojil ne bodo dobili poplačanih, zato večji del posojil odpišejo.

Najbolj znan primer države, ki je bankrotirala, je Argentina. Nekoč je bila Argentina ena najbogatejših držav sveta in najbogatejša latinsko ameriška država. V začetku 20. stoletja je imela Argentina evropski življenjski standard, v času Falklandske vojne[1] je bila tipična država v razvoju, danes pa v Argentini 40 odstotkov prebivalstva živi v revščini. Zakaj?

Argentina je prvi gospodarski čudež dosegla s kmetijsko proizvodnjo. Obdobju hitre gospodarske rasti je sledilo obdobje velike depresije. Cene kmetijskih pridelkov na svetovnem trgu so padle, kar je močno prizadelo argentinsko gospodarstvo, ki je temeljilo predvsem na izvozu mesa, pšenice in volne. Velika gospodarska kriza leta 1929 je povzročila poseganje vojske v politiko in s tem naznanila pol stoletja dolgo obdobje politične nestabilnosti in gospodarsko zaostajanje za razvitimi državami.

Nadaljevanje na naslednji strani …

… nadaljevanje s prejšnje strani.

Argentina je bila vsako leto bolj odvisna od pritokov tujega kapitala v državo. Tuj kapital sicer pozitivno vpliva na gospodarsko rast, vendar je slabost v tem, da se lahko, tako hitro kakor je prišel v državo, iz nje tudi umakne. Kapital se namreč seli v države, ki obljubljajo čim višjo obrestno mero (donos) in čim manjše tveganje. To je postalo še posebej očitno, ko so leta 1998 izbruhnile finančne krize v Aziji, Rusiji in Braziliji, ki so pomembno vplivale na odnos tujih vlagateljev in posojilodajalcev do držav v razvoju. Argentina se je začela soočati z nižjim prilivom tujega denarja. Tega leta je zašla v vrtinec gospodarskega nazadovanja, ki je leta 2001 pripeljalo do odloga na odplačevanje tujega dolga in pozneje do znižanja vrednosti domače valute.

Tuj kapital je bil hkrati z nizkimi domačimi prihranki eden od zunanjih vzrokov za Argentinsko krizo. Tiste države, ki imajo dovolj domačih prihrankov za financiranje gospodarstva, se s krizo lahko soočijo, vendar Argentina ni bila ena od takih držav. Ljudje v Argentini niso bili nagnjeni k varčevanju zaradi visoke inflacije po drugi svetovni vojni, ki je ljudem uničila prihranke. Denar so imeli raje za potrošnjo kot za varčevanje. Za razvoj gospodarstva so potrebni prihranki bodisi domači bodisi tuji. Ker Argentina ni imela dovolj domačih prihrankov je posegala po zadolževanju.

Eden od razlogov za propad Argentine je tudi neučinkovitost davčnega sistema. Če bi davčni sistem v Argentini deloval dovolj učinkovito, verjetno do bankrota sploh ne bi prišlo. Tako pa je po ocenah nekaterih davčnih strokovnjakov nesposobnost pobiranja davkov pripeljala do tega, da je država izgubila celo 20 milijard ameriških dolarjev davčnih prihodkov. To seveda pomeni, da se je država na eni strani zadolževala in povečala javne izdatke za plačila kreditov, po drugi strani pa ni bila dovolj uspešna pri pridobivanju prihodkov.

Javni dolg se je povečeval še iz enega razloga. Argentina zaradi slabega ekonomskega položaja ni bila dovolj konkurenčna za tuje trge. Izvoz, ki je ključni vir pridobivanja tujih valut, je drastično padel. Država, ki si sposoja denar iz tujine, mora posojilo vračati v tujih valuti. Za Argentino je bila edina možnost, da pride do tujih valut za poplačilo dolgov najemanje novih posojil.

Ko tudi novih posojil ni bilo več možno najeti, se je leta 1999 argentinska politika odločila, da poveča državne prihodke z višjimi davki in uvedbo nekaterih novih davkov. Kljub višjim davčnim stopnjam na dohodke, premoženje, pijačo, avtomobile in tobačne izdelke ter uvedbi dodatnega davka na finančne storitve se javni prihodki niso povečali. Leta 2000 so bili celo manjši kot leto prej. Zakaj je do tega prišlo? Izdelki so bili tako obdavčeni, da so jih prebivalci preprosto nehali kupovati. Zaradi visokih davčnih stopenj so se ljudje na vse možne načine izogibali plačilu davkov, kar je pomenilo dodatni izpad davčnih prihodkov.

Danes velja za eno najbolj zadolženih držav na svetu, svoje dolgove pa bo izredno omejevalni politiki in ob pomoči tujih finančnih ustanov še dolgo plačevala. Argentinska zgodba se ponavlja na Islandiji, v Venezueli, lahko pa se ponovi v katerikoli državi.

Prirejeno po Sevšek M.: Vzroki za finančno krizo v Argentini.

Ali lahko bankrot preprečimo? Tako kot velja za naša gospodinjstva, velja tudi za državo, da mora javne izdatke in prihodke skrbno načrtovati. To pomeni, da mora biti državni proračun, ki vključuje tako javne izdatke kot javne prihodke, dobro pripravljen. Ali morda veste, kako se proračun sprejema?

V Sloveniji se proračun sprejme v dveh korakih:

- vlada pripravi načrt proračuna za dve leti (za prihodnje leto in leto, ki temu sledi) in načrt predloži parlamentu,
- če se parlament s proračunom strinja, ga sprejme, sicer ga vrne vladi v ponovno obravnavo.

Pri pripravljanju predloga proračuna mora vlada v večji ali manjši meri upoštevati zahtevke ministrstev. Vsako ministrstvo namreč vladi posreduje svoj plan stroškov oziroma javnih izdatkov in planiranih javnih prihodkov. Vlada se z ministrstvi običajno pogaja o zniževanju javnih izdatkov, uspešnost pogajanj pomembno vpliva na državno zadolženost.

Ko je proračun sprejet, se lahko spremeni. To pomeni, da lahko vlada predlaga zmanjšanje določenih javnih izdatkov ali povečanje javnih dohodkov (na primer davkov ali prispevkov).

Morda bi bilo dobro vedeti tudi to, da slovenske javne finance ("proračun") tvorijo štiri državne blagajne:

- državni proračun,
- občinski proračun,
- pokojninska blagajna (ZPIZ),
- zdravstvena blagajna (ZZZS).

PONAVLJANJE, UTRJEVANJE IN RAZUMEVANJE

Rešite naloge!

1. Zakaj obstajajo javne dobrine?
2. Kdaj govorimo o pozitivnih ali negativnih zunanjih učinkih?
3. Naštejte nekaj dobrin ali storitev, ki povzročajo negativne zunanje učinke!
4. Kdaj ima podjetje na trgu monopolni položaj? Navedite primer monopolista!
5. Kdaj govorimo o negotovosti? Navedite primer javne storitve, ki obstaja zaradi tržne negotovosti!
6. Naštejte in opišite 3 funkcije javnih financ!
7. Katere vrste javnih prihodkov poznate?
8. Koliko prispevkov za pokojnine bi vplačali v državno blagajno, če bi bila vaša bruto plača ves čas zaposlitve 1.500,00 EUR mesečno, stopnja prispevkov za pokojnine bi znašala skupaj 24,35 %, delali bi 40 let? Koliko bi vam pripadalo na mesec, če bi bili upokojeni natanko 20 let in bi lahko dobili izplačano, kolikor ste vplačali?
9. Naštejte štiri sestavne dele javnih financ oz. "proračuna"!
10. Zaradi slabega nadzora in pomanjkanja zaposlenih na davčni upravi se veliko samostojnih podjetnikov spretno izogiba plačevanju davčnih obveznosti. Katere lastnosti bi morali izboljšati v našem davčnem sistemu? Kaj pomeni pomanjkanje teh lastnosti za družbo?

11. Gospodarska kriza, ki se je začela v letu 2008, je prizadela tudi Slovenijo. Poiščite podatke o varčevanju prebivalstva, inflaciji, prihodkih in odhodkih javnega sektorja, zadolževanju in tujih vlaganjih v Sloveniji od leta 2007 dalje. Podatke primerjajte po posameznih letih in skušajte ugotoviti vzroke za gospodarsko krizo!

Rešitve nalog in odgovore na vprašanja najdite na povezavah (straneh).

Odgovor na 1. vprašanje, stran 7.

Odgovor na 2. vprašanje, stran 8.

Odgovor na 3. vprašanje, stran 8.

Odgovor na 4. vprašanje, stran 9.

Odgovor na 5. vprašanje, stran 11.

Odgovor na 6. vprašanje, stran 15.

Odgovor na 7. vprašanje, stran 15.

Odgovor na 8. vprašanje:
Plača v 40 letih = 1.500,00 EUR · 12 mesecev · 40 let = 720.000,00 EUR
Prispevki za pokojnino v 40 letih = 720.000,00 EUR · 24,35 % = 175.320,00 EUR
Odgovor: V državno blagajno bi v 40 letih vplačali natanko 175.320,00 EUR
Mesečna renta = 175.320,00 EUR : 20 let : 12 mesecev = 730,50 EUR
Odgovor: Na mesec bi morali prejeti 730,50 EUR.

Odgovor na 9. vprašanje, stran 19.

Odgovorov na 10. in 11. vprašanje ni v gradivu.

2 DAVČNO BREME IN DAVKI

Davki so del našega vsakdana. Izdelki, ki jih dnevno kupujemo, so obdavčeni z DDV. Naš dohodek je obdavčen z dohodnino. Poznamo celo vrsto različnih davkov, ki se nanašajo na posameznike in na podjetja.

Za razumevanje vrst davkov smo v tem poglavju iskali odgovore na vprašanja:

- kdo je davčni zavezanec in kdo je plačnik davka,
- kaj je davčno akontiranje,
- kaj je davčna osnova,
- kaj so davčne olajšave,
- kako reagiramo na višje davke,
- kako smo obdavčeni posamezniki,
- kako so obdavčena podjetja in samostojni podjetniki,
- kako se izračuna dohodnina.

2 – 1 OSNOVNI DAVČNI POJMI

Preden se lotimo davkov, si poglejmo osnovne davčne pojme. Najprej moramo razčistiti pojem davčnega zavezanca in davčnega plačnika.

Davčni zavezanec je fizična ali pravna oseba, ki mora v skladu z davčnimi zakoni plačevati davke. Davčni plačnik je oseba, ki ta davek tudi dejansko plača.

Večina od vas je že delala prek študentskega servisa, zato verjetno veste, da je tudi študentsko delo obdavčeno z dohodnino. Če presežete določen znesek na napotnici, vam bo študentski servis nakazal manj, ker bodo od vašega dohodka odšteli dohodnino. Kdo je v primeru študentskega dela davčni zavezanec in kdo je plačnik davka? Davčni zavezanec je dijak ali študent, ki delo opravlja in prejme plačilo, plačnik davka je študentski servis, ki davek (akontacijo dohodnino) dejansko nakaže državi.

Vnaprejšnje plačevanje davkov se imenuje akontiranje.

Podoben sistem plačevanja davkov velja tudi za druge vrste dohodkov. Ko se boste zaposlili, vam bo delodajalec pri vsakem izplačilu poleg prispevkov odbil še davek – dohodnino. Vnaprejšnje plačevanje davka se imenuje **akontacija davka**. Ko je leto naokrog, bodo na davčnem uradu sešteli vse vaše dohodke, izračunali vašo davčno obveznost za celo leto in od te davčne obveznosti odšteli vse plačane davke. Če delodajalec med letom vplača preveč davka, dobimo po letnem izračunu vrnjen davek, nasprotno moramo davek doplačati.

Pri pregledovanju spletnih strani sem naletel na spletno stran, kjer so bili objavljeni podatki o številu davčnih zavezancev (povezavi). Pozabil sem, koliko je bilo vseh davčnih zavezancev, ki so bili vpisani v register davčnih zavezancev v Sloveniji leta 2008.

a.) 2.150.428
b.) 2.818.234
c.) 3.014.210

DAVČNA OSNOVA IN DAVČNA STOPNJA …

Eden od izrazov, ki jih pri davkih moramo poznati, je **davčna osnova**. To je tista vrednost, s katero množimo davčno stopnjo, da dobimo davek. Davčno osnovo moramo poznati, če želimo izračunati davek. Poglejmo si obrazec za izračun davka.

Davek = davčna osnova · davčna stopnja

Primer 1: Izračun davka

Davčna osnova je 100 denarnih enot, davčna stopnja 20 %. Koliko znaša davek? Če podatke vstavimo v obrazec, dobimo 20 denarnih enot.

$$\text{Davek} = 100 \text{ denarnih enot} \cdot \frac{20}{100} = 20 \text{ denarnih enot}$$

Posamezniki imamo različne dohodke, ki so obdavčeni po različnih davčnih stopnjah. Če se želimo pred prijatelji pohvaliti, da smo plačali več davka kot oni, bomo lahko to trditev utemeljili tako, da bomo izračunali **povprečno davčno stopnjo**. Povprečno davčno stopnjo izračunamo tako, da vse plačane davke delimo z davčno osnovo.

$$\textbf{Povprečna davčna stopnja (PDS)} = \frac{\textbf{celotni plačani davki}}{\textbf{davčna osnova}} \cdot 100$$

Primer 2: Izračun povprečne davčne stopnje

V tem šolskem letu ste skoraj ves prosti čas namenili delu prek študentskega servisa. Vaš zaslužek je znašal 10.000 denarnih enot. Vaš dohodek je žal presegel prag obdavčitve, zato boste morali od 5.000 denarnih enot plačati 16 % davka, od naslednjih 5.000 denarnih enot pa višjo, 27 % davčno stopnjo. Poglejmo si najprej izračun davka.

$$\text{Davek 1} = 5.000 \text{ denarnih enot} \cdot 16\ \% = 5.000 \text{ denarnih enot} \cdot \frac{16}{100} = 800 \text{ denarnih enot}$$
$$\frac{27}{}$$

Davek 2 = 5.000 denarnih enot · 27 % = 5.000 denarnih enot · 100 = 1.350 denarnih enot

Skupaj davek = davek 1 + davek 2 = 800 denarnih enot + 1.350 denarnih enot = 2.150 denarnih enot

Skupaj ste torej plačali 2.150 denarnih enot davka. Koliko davka v odstotkih ste plačali, lahko ugotovite z izračunom povprečne davčne stopnje.

$$\text{Povprečna davčna stopnja} = \frac{\text{celotni plačani davki}}{\text{davčna osnova}} \cdot 100 = \frac{2.150 \text{ denarnih enot}}{10.000 \text{ denarnih enot}} \cdot 100 =$$

$$= 21{,}5\ \%$$

Vaš dohodek je bil v povprečju obdavčen z 21,5 % davčno stopnjo.

Vaš prijatelj je zaslužil še 3.000 denarnih enot več, skupaj 13.000 denarnih enot. Od 5.000 denarnih enot je plačal 16 % davka, od naslednjih 5.000 denarnih enot 27 % in od 3.000 denarnih enot 41 %. Prijatelj trdi, da je njegovo davčno breme večje za približno 57 %. Ali njegova trditev drži? Kolikšna je njegova povprečna davčna stopnja? Ali je v povprečju plačal več davka kot vi?

$$\text{Davek 1} = 5.000 \text{ denarnih enot} \cdot 16\ \% = 5.000 \text{ denarnih enot} \cdot \frac{16}{100} = 800 \text{ denarnih enot}$$

$$\text{Davek 2} = 5.000 \text{ denarnih enot} \cdot 27\ \% = 5.000 \text{ denarnih enot} \cdot \frac{27}{100} = 1.350 \text{ denarnih enot}$$

$$\text{Davek 3} = 3.000 \text{ denarnih enot} \cdot 41\ \% = 3.000 \text{ denarnih enot} \cdot \frac{41}{100} = 1.230 \text{ denarnih enot}$$

Skupaj davek = davek 1 + davek 2 = 800 denarnih enot + 1.350 denarnih enot + 1.230 denarnih enot = 3.380 denarnih enot

Prijatelj je plačal 3.380 denarnih enot davka. Koliko davka v odstotkih od davčne osnove je plačal, lahko ugotovite z izračunom povprečne davčne stopnje.

$$\text{Povprečna davčna stopnja} = \frac{\text{celotni plačani davki}}{\text{davčna osnova}} \cdot 100 = \frac{3.380 \text{ denarnih enot}}{13.000 \text{ denarnih enot}} \cdot 100 =$$

$$= 26{,}00\%$$

Razlika med vplačanimi davki:
Vaš davek = 2.150 denarnih enot
Prijateljev davek = 3.380 denarnih enot

Če to razliko izrazimo v odstotkih, ugotovimo, da je vaš prijatelj plačal 57 % več davka, vendar pa to ne pomeni, da je bilo njegovo davčno breme večje za 57 %, ker je imel vaš prijatelj višji dohodek, kot ste ga imeli vi.

Prijateljeva povprečna stopnja davka, ki kaže na davčno obremenitev dohodkov, je za 4,5 % višja, čeprav je plačal 57 % več davka kot vi.

DAVČNE OLAJŠAVE VPLIVAJO NA DAVČNO OSNOVO …

Oseba A in oseba B imata popolnoma enako plačo, vendar mora oseba A plačati več davka kot oseba B. Ali morda veste zakaj? Razlogov za to je več, vsi pa imajo skupni imenovalec v t.i. davčnih olajšavah. Država skuša davčno politiko naravnati tako, da z **davčnimi olajšavami** "poveča" dohodek določenih skupin davčnih zavezancev. Večina davčnih olajšav znižuje davčno osnovo (povezava, stran 23).

V Sloveniji poznamo dva tipa davčnih olajšav:
- ⇨ **standardne in**
- ⇨ **nestandardne olajšave.**

Standardne olajšave so vezane na status davčnega zavezanca. Splošna osebna olajšava je namenjena vsem davčnim zavezancem, posebne olajšave pa so namenjene tistim davčnim zavezancem, ki izpolnjujejo določene pogoje. Posebnih olajšav je več:
- ⇨ osebne olajšave: olajšava za invalide s 100 % telesno okvaro in olajšava za osebe, ki so dopolnile 65 let,
- ⇨ posebna osebna olajšava, ki velja za dijake in študente s statusom,
- ⇨ posebne olajšave za otroke in druge vzdrževane družinske člane.

Nestandardne davčne olajšave so odvisne od družbeno koristnih izdatkov. Včasih smo imeli pri nas spisek izdatkov, ki sodijo med t.i. družbeno koristne izdatke: knjige, zdravila, stanovanjski krediti … Danes med nestandardne olajšave sodi le še olajšava za prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje.

Višina olajšav se določi vsako leto in se upošteva za izplačila v naslednjem koledarskem letu.[1]

Našel sem Zakon od dohodkov pravnih oseb, v katerem piše, da imajo tudi podjetja olajšave. Ali to pomeni, da imajo tudi podjetja družbeno koristne izdatke? Kateri bi lahko to bili?

[1] Višina olajšav v letu 2010 je določena s Pravilnikom o določitvi olajšav in lestvice za odmero dohodnine za leto 2010, objavljenem v Uradnem listu RS, št. 104/2009 (povezava).

2 – 2 DAVČNO BREME

O tem, da davki prisilno odvzemajo naš razpoložljivi dohodek ni več dvoma. Nihče od nas ni zadovoljen, če nas država dodatno obdavči, vendar ljudje na obdavčitev reagiramo različno.

Predstavljajte si, da država študentsko delo dodatno obdavči. Kakšna bi bila vaša reakcija? Najbrž bi želeli svoj neto dohodek oziroma dohodek, ki ostane po plačilu davkov, obdržati. Nekateri boste pripravljeni delati več, da boste obdržali svoj dohodek. Nekateri se boste z delodajalcem pogajali za višje plačilo. Če boste v pogajanjih uspešni, boste višji davek prevalili nazaj na delodajalca.

Ne glede na to, kdo na koncu nosi davčno breme, lahko rečemo, da višji davki nekomu zmanjšajo razpoložljiv oziroma realni dohodek.

Višji ali nov davek se prevali naprej – na končne potrošnike ali nazaj – na proizvajalce.
Višji davki zmanjšujejo realni dohodek potrošnikom ali proizvajalcem.

Poglejmo si na primer davek na dodano vrednost (DDV). DDV je davek na potrošnjo. Večina izdelkov je obdavčenih z DDV, pri čemer za osnovne življenjske potrebščine velja nižja, 8,5 % stopnja, za ostale izdelke višja, 20 % stopnja. Ker je mleko nujna življenjska dobrina, je obdavčeno z 8,5 %.

Predpostavimo, da 10 l mleka brez davka stane 10,00 EUR. Če k temu znesku prištejemo še 8,5 % DDV, moramo trgovcu plačati 10,85 EUR. 10 EUR je prihodek trgovca, 0,85 EUR je prihodek države. Če bi se stopnja DDV spremenila, bi se spremenila tudi cena mleka v trgovini. Če bi bilo mleko namesto z 8,5 % obdavčeno z 10 %, bi morali za 10 l mleka odšteti 11 EUR. Zaslužek trgovca bi ostal nespremenjen in bi še vedno znašal 10 EUR, prihodek države bi se povečal in bi znašal 1 EUR.

Verjetno ni težko ugotoviti, kdo v tem primeru nosi davčno breme. V primeru davka na potrošnjo se višji davki običajno prevalijo na končne potrošnike, trgovci in druga podjetja pa nastopajo kot posredniki pri pobiranju davkov. Čeprav DDV plačamo trgovcu, ga mora ta mesečno ali trimesečno plačati državi. V podrobnosti sistema DDV se zaenkrat ne bomo spuščali, saj morate vedeti le to, da se večina davkov prevali na končne potrošnike. To se imenuje **prevaljevanje naprej, ker bo realni dohodek potrošnika manjši**.

Slika 7: Prevaljevanje naprej
Vir: http://images.google.si

Kateri trgovci bodo višji davek lažje prevalili na končne potrošnike: tisti, ki prodajajo nujne življenjske dobrine ali tisti, ki prodajajo luksuzne življenjske dobrine?

Ali cenovna elastičnost povpraševanja vpliva na davčno prevaljevanje?

Seveda ni nujno, da se zaradi uvedbe višjega davka avtomatsko povišajo cene izdelkov. Včasih so se tudi proizvajalci in trgovci pripravljeni odpovedati delu svojega zaslužka. Če bi bil trgovec iz prejšnjega primera pripravljen znižati svoj prihodek za 10 l mleka na 9,86 EUR, bi tudi v primeru višje davčne stopnje ostala cena za 10 l 10,85 EUR (9,86 EUR · 10 % + 9,86 EUR). To se imenuje **prevaljevanje nazaj, saj bo donosnost tega podjetja manjša.**

Slika 8: Prevaljevanje nazaj
Vir: http://images.google.si

Primer 3: Davčno prevaljevanje naprej in nazaj

Pred časom ste si ogledovali nov televizor. Njegova cena je znašala 1.200,00 EUR in je vključevala 20 % DDV. Država razmišlja, da bi DDV povečala za 2 %. Koliko bi bila cena novega televizorja in kdo nosi davčno breme?

$$\text{Prvotna cena brez davka} = \frac{\text{prvotna cena z davkom}}{(1 + 20\%)} = \frac{1.200{,}00 \text{ EUR}}{1{,}2} = 1.000{,}00 \text{ EUR}$$

Prihodek trgovca znaša 1.000,00 EUR.

Nova cena z davkom = prvotna cena brez davka + 22 % DDV od prvotne cene brez davka =
= 1.000,00 EUR + (22 % od 1.000,00 EUR) = 1.220,00 EUR

Prihodek trgovca ostane nespremenjen in znaša 1.000,00 EUR, potrošniki pa moramo plačati za televizor 20,00 EUR več, kar pomeni, da nosimo breme višjega davka.

Trgovec obljublja, da bodo kljub uvedbi višjega davka cene televizorjev ostale nespremenjene. Kdo bo v tem primeru nosil davčno breme?

$$\text{Nova cena brez davka} = \frac{\text{nova cena z davkom}}{(1 + 22\%)} = \frac{1.200{,}00 \text{ EUR}}{1{,}22} = 983{,}60 \text{ EUR}$$

Če bo trgovec ohranil enako ceno televizorja po uvedbi višje davčne stopnje, se bo njegov prihodek znižal na 983,60 EUR. Davčno breme v tem primeru prevzame trgovec.

V praksi se sprememba davčnega bremena porazdeli med proizvajalce (trgovce) in končne potrošnike. To pomeni, da se vsak odpove delu svojega dohodka zaradi povišanja ali uvedbe novega davka.

2 – 3 VRSTE DAVKOV

Spoznali ste osnovne davčne pojme in davčno obremenitev, zdaj pa si bomo pogledali še najpogostejše vrste davkov. Vsi, ki plačujemo davke, smo davčni zavezanci. Davčne zavezance lahko razvrstimo v 4 skupine:

- fizične osebe, ki plačujejo davek od dohodka in premoženja, prispevke …,
- fizične osebe, ki opravljajo dejavnost (samostojni podjetniki), ki plačujejo davek od dohodka iz dejavnosti (davek od dobička), prispevke,
- pravne osebe, ki plačujejo davek od dohodka (davek od dobička), prispevke,
- drugi.

Katere vrste davkov plačujemo davčni zavezanci?

FIZIČNE OSEBE PLAČUJEMO RAZLIČNE VRSTE DAKOV …

Fizične osebe oziroma posamezniki smo dolžni plačevati davek od naših dohodkov, ki se imenuje **dohodnina**. Z dohodnino so obdavčeni vsi naši dohodki: plačilo za delo, dohodek od kapitala (na primer najemnina, dohodki od vrednostnih papirjev, dobiček od prodaje nepremičnin, obresti …). Vsaka od teh vrst dohodka je obdavčena po različnih stopnjah.

V nekaterih primerih se celo zgodi, da se morajo **posamezniki identificirati za DDV tako kot podjetja**. To velja za tiste posameznike, ki s svojim neodvisnim delom v 12 mesecih zaslužijo več kot 25.000 EUR.

Dohodnina je davek od dohodkov.

Recimo, da ste z razpoložljivim dohodkom kupili stanovanje in ste zanj plačali 100.000 EUR. Po dveh letih ste ugotovili, da imate v stanovanju premalo prostora. Začeli ste razmišljati o nakupu večjega stanovanja. Cene nepremičnin na trgu so se povišale, zato boste lahko staro stanovanje prodali za 120.000 EUR. Koliko ste zaslužili v dveh letih? Kdor ne pozna obdavčitve, bo mislil, da je v 2 letih "zaslužil" 20.000 EUR. To ne drži. **Tudi dobiček od prodaje nepremičnin je obdavčen z dohodnino.** Ker niste bili lastnik nepremičnine niti 3 leta, boste morali od 20.000 EUR plačati še 20 % davka – dohodnine. Vaš dobiček od nepremičnine (kapitala) torej znaša le 16.000 EUR, saj ste morali plačati 4.000 EUR davka. Če ste stanovanje kupili zase in tam tudi bivate, boste po 3 letih lastništva stanovanje prodali neobdavčeno, sicer boste pri prodaji neobdavčeni šele po 20 letih. Tu pa zgodba z davki še ni končana, saj so prodajalci nepremičnin dolžni plačati še 2 % davek od prodajne vrednosti nepremičnin. To se imenuje **davek na promet nepremičnin**. Če boste torej vaše stanovanje prodali za 120.000 EUR, boste morali plačati še 2.400 EUR davka na promet nepremičnin.

Poleg davkov morajo imetniki nepremičnin (stanovanj, hiš in zemljišč) plačevati še obvezno dajatev, ki se imenuje **nadomestilo za uporabo stavbnega zemljišča**. Višina nadomestila je odvisna od infrastrukture (bližina javnega prometa, vodovod, kanalizacija …). V Ljubljani je višina tega nadomestila približno 1 EUR na m^2 površine. Če bo imelo vaše stanovanje 80 m^2 boste plačali približno 80 EUR nadomestila. Če boste svoje stanovanje greli s kurilnim oljem, boste morali poleg vseh davkov plačati še **trošarino** oziroma davek, ki obdavčuje posamezne proizvode (alkohol, tobak, kurilno olje, bencin …).

Če morda kdo med vami misli, da se bo plačila davkov izognil, če bo vlagal v vrednostne papirje, se moti. Tudi dobički od prodaje vrednostnih papirjev in z njimi povezanih donosov (dividende) so obdavčeni. Obdavčitev dobička od prodaje vrednostnih papirjev je podobno, kot to velja za nepremičnine, povezana s trajanjem lastništva. Dalj časa, ko ste lastnik posameznega vrednostnega papirja, manjši davek boste plačali. Če boste na primer delnice kateregakoli podjetja prodali po 20 letih, bo vaš dobiček neobdavčen, sicer pa boste morali od dobička iz prodaje plačati dohodnino.

Nekateri posamezniki imajo srečo in prejmejo premoženje v dar ali pa ga podedujejo. Če boste prejeli darilo ali dediščino od svoje tete ali strica, boste obdavčeni z davkom na dediščine in darila. Za **davek na dediščine in darila** namreč velja, da je neobdavčen le t.i. prvi dedni red (otroci in zakonski partner), vsi ostali prejemniki daril in dediščin pa morajo plačati davek. Če boste po teti ali stricu podedovali stanovanje v višini 100.000 EUR, boste morali plačati 6.400 EUR davka. Če pa boste isto stanovanje podedovali po neki tretji osebi (na primer sosedi), boste morali plačati 8.800 EUR davka. Davek boste morali plačati tudi, če boste prejeli darilo večje vrednosti, razen za darila, ki vam jih podarijo starši ali pa vaš zakonski partner.

Da pregovor Več imaš, več daš drži, dokazuje tudi **davek na premoženje**. To je vrsta davka, ki obdavčuje luksuz. Če boste pridni in z delom zaslužili toliko, da boste lahko kupili vikend za oddih, boste morali zanj vsako leto plačati davek. Višina davka bo odvisna od vrednosti vikenda ali drugega prostora za oddih. Vrednost vikend hiše ali apartmaja lahko hitro doseže 100.000 EUR. V tem primeru boste morali plačati dobrih 600 EUR davka na leto. Če si boste zaželeli še vodno plovilo (čoln) nad 5 m dolžine, boste morali vsako leto plačati še 50 EUR ali več **davka na vodna plovila**. Če se boste želeli do vikenda pripeljati z novim avtomobilom ali drugim motornim vozilom, ki bo prvič registrirano v Sloveniji, morate računati še na enkratno plačilo **davka na motorna vozila**. Za nov, večji avto, ki stane približno 20.000 EUR, je treba odšteti 1.800 EUR davka na motorna vozila.

Slika 9: Obdavčitev luksuza
Vir: http://www.zurnal24.si

Nekateri imajo srečo, da zadenejo pri igrah na srečo. Tudi ti dobitki so obdavčeni. Če boste kdaj imeli srečo in zadeli 10.000 EUR, boste morali 15 % oziroma 1.500 EUR odšteti, saj toliko znaša **davek na dobitke od iger na srečo**.

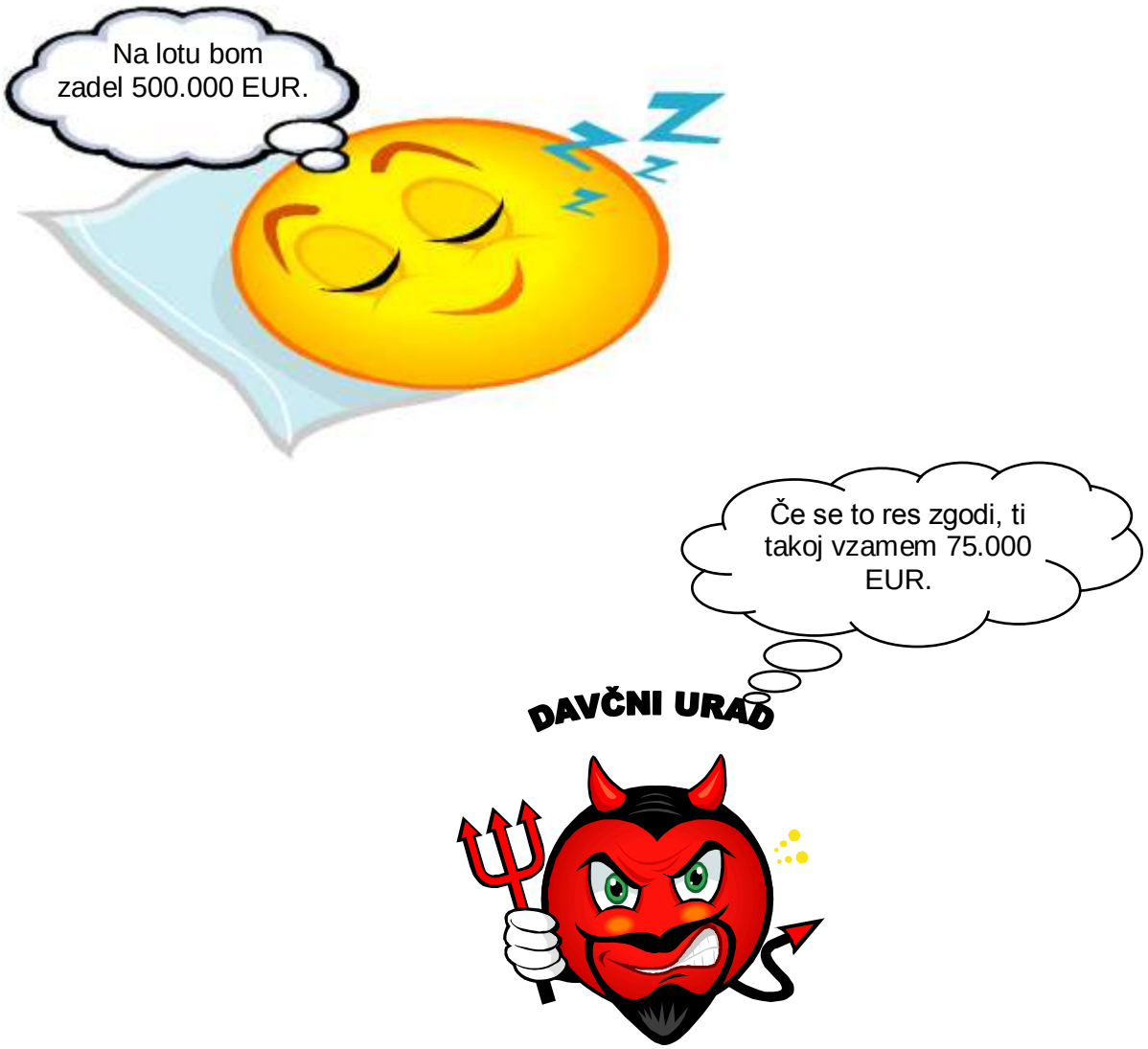

DAVKE PLAČUJEJO TUDI PODJETJA …

Ko se boste bližali koncu šolanja, boste razmišljali o službi oziroma delu, ki ga boste opravljali. Ker so se postopki za urejanje statusa samostojnega podjetnika bistveno poenostavili, se veliko mladih odloča za to pot. Samostojni podjetnik je fizična oseba, ki nekaj dela oziroma opravlja dejavnost.

Ne glede na vrsto dejavnosti je dobiček oziroma dohodek, ki ga je podjetnik dosegel z opravljanjem dejavnosti, obdavčen z **dohodnino**. Davek se imenuje **davek od dohodka iz dejavnosti**. Stopnje dohodnine so enake stopnjam dohodnine, ki veljajo za ostale fizične osebe, razlika pa je v tem, da lahko samostojni podjetnik nekoliko vpliva na dobiček in s tem na davek. Verjetno ste doma že imeli obrtnika, ki je določeno storitev opravil ceneje, brez davka. Tako opravljena storitev gre podjetniku v žep, davka ne plača, hkrati pa krši zakonodajo, saj v bistvu opravlja delo na črno.

Podjetja, ki so pravne osebe, plačujejo davek od dohodkov pravnih oseb, samostojni podjetniki pa davek od dohodka iz dejavnosti.

Za razliko od samostojnih podjetnikov mora pravna oseba plačati **davek od dohodka pravnih oseb** po stopnji 20 %. Če so v ABC d.o.o. ustvarili 100.000 EUR prihodkov in imeli 60.000 EUR stroškov, bodo morali od 40.000 EUR dobička plačati davek, ki znaša 20 %. To pomeni, da bo treba plačati 8.000 EUR davka. Če od dobička odštejemo davek, lahko izračunamo čisti dobiček, ki v tem primeru znaša 32.000 EUR.

Ne glede na to, ali gre za pravno osebo ali za samostojnega podjetnika, lahko tisti, ki zapravijo denar za družbeno koristne, izdatke uveljavljajo olajšave. **Družbeno koristni izdatki pravnih oseb in samostojnih podjetnikov so na primer zaposlovanje invalidov, investiranje v raziskave in razvoj, olajšave za praktično usposabljanje dijakov in študentov, donacije sredstev …**

Večjemu nadzoru davčnega urada so podvrženi tisti podjetniki in pravne osebe, ki so vključeni v sistem **davka na dodano vrednost – DDV.** Davčni zavezanci so vse osebe, tako pravne kot fizične, ki opravljajo ekonomsko dejavnost: proizvodnjo, predelovanje, trgovina, storitve … Vse te osebe se v sistem DDV lahko vključijo **prostovoljno**, če njihovi dohodki ne presegajo 25.000 EUR v zadnjih 12 mesecih. Če te osebe presežejo znesek 25.000 EUR, se **morajo** vključiti v sistem DDV in svojim kupcem obračunavati DDV.

DDV je splošen davek na potrošnjo, ki ga v končni fazi plačujemo končni potrošniki.

Ker je DDV eden od velike trojice davkov, si lahko na kratko pogledamo sistem delovanja DDV.

Na sliki 10 (Slika 10: Obdavčitev z DDV, stran 35) vam predstavljamo poenostavljen prikaz obdavčenja z DDV. Za primer bomo vzeli tekstil in tekstilne izdelke. Osnova za izdelavo tekstila je volna ali bombaž, ki jo proizvede kmet, ki ni zavezanec za DDV. Za 100 kg bo predelovalni tovarni zaračunal 1.000 denarnih enot. Ker ni davčni zavezanec za DDV, DDV ne bo zaračunal, zato mu predelovalna tovarna plača 1.000 denarnih enot. Predelovalna tovarna je zavezanka za DDV in bombaž ter volno predela in naprej proda za 2.000 denarnih enot. Ker je stopnja obdavčitve 20 %, mora k temu znesku prišteti še 400 denarnih enot davka. Tekstilna tovarna, ki bo od tovarne kupila blago, mora plačati 2.400 denarnih enot davka. Tekstilna tovarna izdela oblačila, ki jih proda trgovcu za 4.000 denarnih enot in zaračuna 20 % DDV. Trgovec za oblačila plača 4.800 denarnih enot. Trgovec, ki je prav tako davčnih zavezanec, postavi ceno 5.000 denarnih enot in k tej ceni prišteje še 20 % DDV, kar pomeni, da bomo morali končni potrošniki, ki nismo davčni zavezanci trgovcu plačati 6.000 denarnih enot.

Zakaj smo večinoma končni potrošniki tisti, ki nosimo breme DDV? Vsi, ki so vključeni v sistem DDV, imajo pravico, da si DDV, ki so ga plačali svojim dobaviteljem odbijejo od tistega, ki so ga zaračunali kupcem. Vsi, ki nismo vključeni v sistem DDV, ne moremo zahtevati vračila DDV.

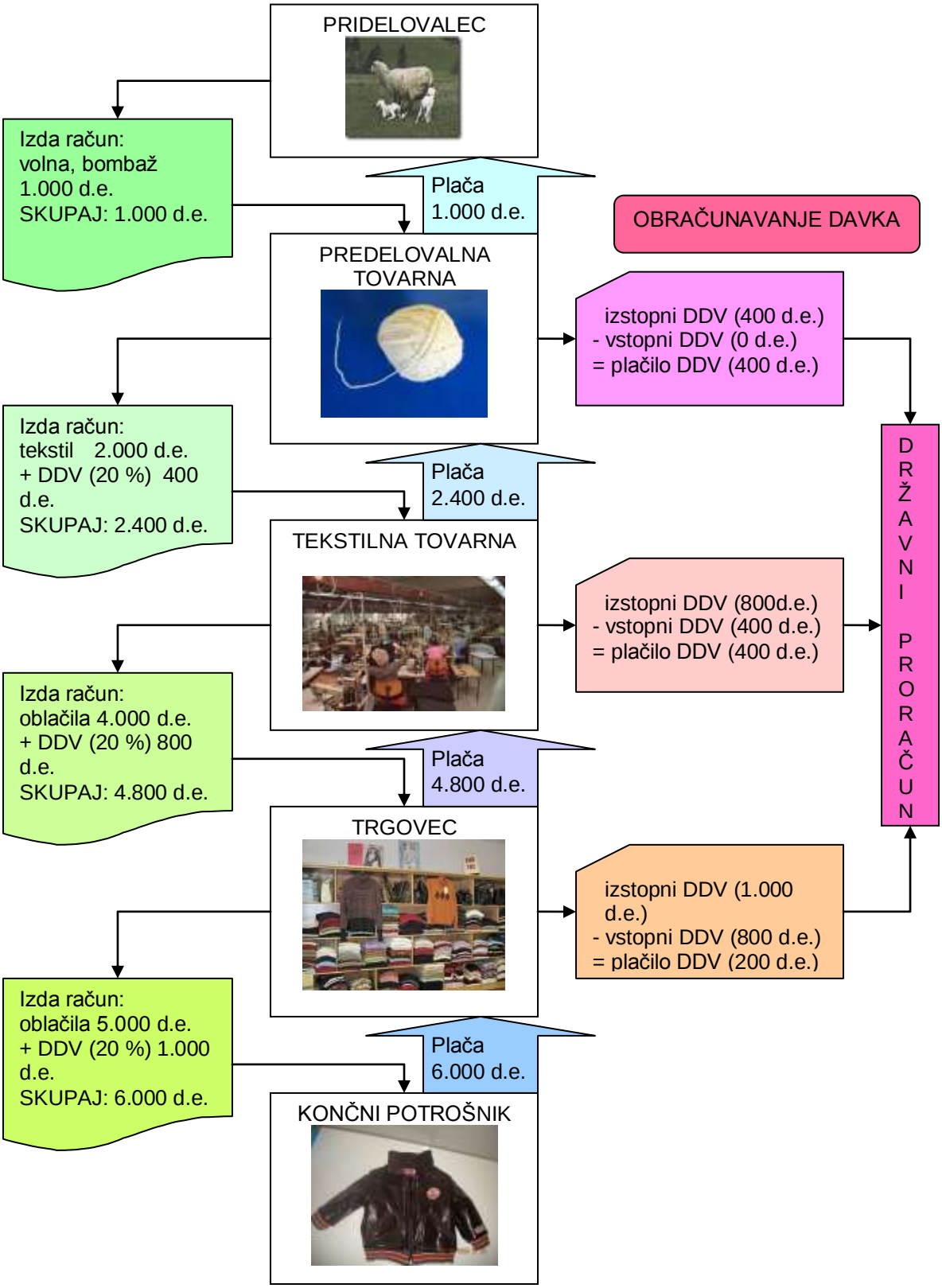

Slika 10: Obdavčitev z DDV
Vir: Osnove DDV

Kako bi izračunali, koliko je dodal posamezen člen v sliki 10 (Slika 10, stran 34)?

S slike 10 (Slika 10, stran 34) lahko ugotovimo, kako se dodaja vrednost v posamezni fazi pridelave in kako proizvajalci namesto države pobirajo DDV. Ali znate izračunati, koliko DDV je pobrala država? To lahko ugotovite na dva načina: prvi način je, da seštejete vse DDV, ki so jih plačala podjetja v proračun. Predelovalna tovarna je plačala 400 denarnih enot DDV, tovarna tekstila je plačala 400 denarnih enot DDV, trgovec pa 200 denarnih enot. Skupaj so plačali 1.000 denarnih enot. Ta znesek je enak znesku, ki ga plača končni potrošnik zadnjemu v verigi, torej trgovcu. Preverite naš izračun.

Preden zaključimo z razvrščanjem davkov, si poglejmo še shematski prikaz vseh davkov, ki smo jih omenili. Večina teh davkov se tako ali drugače nanaša na vse davčne zavezance, pravne in fizične osebe. Izjema je na primer dohodnina, ki jo plačujejo fizične osebe, saj pravne osebe plačujejo davek od dohodkov pravnih oseb. Izjema so tudi davki na dobitke od iger na srečo in davek na dediščine in darila, ki jih plačujem občani.

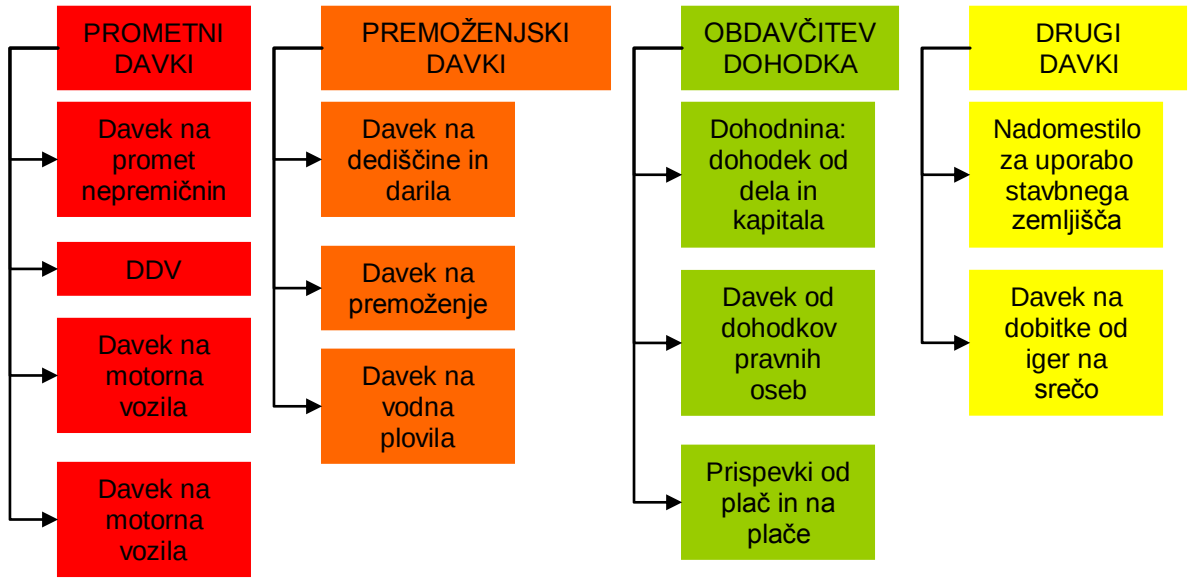

Slika 11: Vrste davkov

Ali ste vedeli, da je bil leta 2008 državni proračun bogatejši za dobrih 11 milijard EUR iz naslova davčnih prihodkov?
Ali ste vedeli, da so skoraj polovico predstavljali prispevki za socialno varnost, skoraj tretjino pa davki od dohodkov?
Ali ste vedeli, da dohodnina predstavlja približno 20 % davčnih prihodkov države, zato je ta davek poleg prispevkov in DDV eden pomembnejših davkov?

Prej ko slej bo vsak od vas davčni zavezanec za plačilo dohodnine, zato si bomo plačevanje in odmerjanje dohodnine pogledali podrobneje.

DOHODNINA JE EDEN OD VELIKE TROJICE …

Zavezanec za dohodnino je samo fizična oseba.

Dohodnino ureja Zakon o dohodnini, način plačevanja dohodnine pa Zakon o davčnem postopku.

Zavezanci za dohodnino smo posamezniki in tiste fizične osebe, ki opravljajo dejavnost (samostojni podjetniki). Dohodnina je davek, ki ga plačamo od dohodkov iz zaposlitve, dejavnosti, kapitala, oddajanja premoženja v najem … Nekateri dohodki (npr. solidarnostna pomoč) so oproščeni plačila dohodnine, dohodki iz kapitala (obresti, dividende …) se obdavčujejo ločeno. **Kaj in kako se obdavčuje določa Zakon o dohodnini. Način plačevanja dohodnine je določen z Zakonom o davčnem postopku.**

Kdo plačuje dohodnino? Dohodnino v našem imenu plača tisti, ki nam izplača dohodek in sicer ob izplačilu dohodka. V nekaterih primerih (na primer oddajanje premoženja v najem) moramo dohodek prijaviti sami, davčni organ pa bo ugotovil višino naše obveznosti.

Dohodnina se plačuje vnaprej, kar se imenuje davčna akontacija.

Davek se odmeri z odmerno odločbo.

Davčni urad vsem davčnim zavezancem vsako leto posreduje informativni izračun dohodnine, ki se v večini primerov šteje za odmerno odločbo.

Dohodnino običajno plačujemo vnaprej. To se imenuje **akontacija davka.** Enkrat na leto davčni organ izračuna našo celoletno obveznost. To se imenuje odmera dohodnine. Izjema so samostojni podjetniki, ki plačujejo dohodnino iz dejavnosti. Samostojni podjetniki morajo sami izračunati svojo davčno obveznost.

Davčni urad nam najkasneje do 15. junija tekočega leta za preteklo leto posreduje informativni izračun dohodnine (npr. informativni izračun za leto 2009 bomo dobili do 15. junija 2010). Davčni urad bo informativni izračun sestavil na podlagi podatkov, ki jih posredujejo delodajalci in drugi izplačevalci dohodka. Če na informativni izračun nimamo pripomb, se izračun šteje kot **odmerna odločba**, sicer pa moramo pripraviti in davčnemu organu posredovati **ugovor** zoper njihov izračun.

Kako pa preverimo informativni izračun? Vsi izplačevalci dohodkov (delodajalci) so nam do 31. januarja tekočega leta dolžni posredovati podatke o vseh dohodkih, ki so nam jih izplačali v preteklem letu. Primer: do 31. januarja 2010 so nam izplačevalci dohodkov dolžni posredovati podatke o dohodkih, ki so jih izplačali v letu 2009.

Ločimo dve vrsti obdavčenja dohodka:
- ⇨ **sintetično ali celovito obdavčenje dohodka – obdavčenje dohodkov iz dela,**
- ⇨ **cedularno obdavčenje dohodka – obdavčenje dohodkov iz kapitala.**

To razlikovanje je pomembno. **Celovito ali sintetično obdavčenje dohodka velja za obdavčenje dohodkov, ki izvirajo iz našega dela.** Vsi dohodki se obravnavajo enako. Celovit pristop pomeni, da se vsi dohodki obravnavajo enako. Dohodki se seštejejo, na vsoto se aplicira določena davčna stopnja. To pomeni, da DURS[2] sešteje vse dohodke, ki smo jih prejeli v posameznem letu in jih obdavči po določenih davčnih stopnjah. Pri tem upošteva še olajšave, ki nam pripadajo. Davčni sistemi večinoma temeljijo na celovitem pristopu.

Cedularni pristop velja za dohodke iz kapitala. Za ta pristop je značilno, da se vsak dohodek obdavči ločeno in le enkrat in različno obdavčuje dohodke.

Veliko davčnih zavezancev ne zna izračunati dohodnine …

Višina dohodnine je odvisna od višine dohodka. Pri obdavčitvi ne upoštevamo celotnega bruto dohodka, saj se davek vedno plačuje od davčne osnove (povezava, stran 23). Preden se lotimo izračuna dohodnine, moramo razjasniti še pojem bruto in neto.

Z delodajalci se običajno pogajamo o bruto dohodku. Bruto dohodek je vedno višji od neto dohodka. Od bruto dohodka namreč odštejemo prispevke in davke, da dobimo neto dohodek.

[2] Davčni Urad Republike Slovenije.

Poglejmo si najprej primer izračuna dohodnine pri plači, ki je najbolj pogosta vrsta dohodka.

Bruto plača
– prispevki za socialno varnost
– akontacija dohodnine
= neto plača

Izračun prispevkov za socialno varnost ni zapleten. Prispevki, ki se odštevajo od bruto plače, znašajo 22,10 %[3] bruto plače.

Če je naša bruto plača enaka 1.000 EUR, nam bo delodajalec odtegnil 221 EUR.

Višina dohodnine je odvisna od davčne osnove. **Kako se izračuna davčna osnova pri plači?** Od bruto plače moramo odšteti plačane prispevke za socialno varnost in olajšave.

Davčnih olajšav je več vrst, mi bomo predpostavljali, da imamo le eno davčno olajšavo v višini 179 EUR.

Bruto plača
– prispevki za socialno varnost
– olajšave
= davčna osnova

Davčna osnova = bruto plača – prispevki za socialno varnost – olajšave = 1.000 – 221 – 179 = 600 EUR

Za izračun dohodnine moramo poznati še lestvico za odmero dohodnine. Minister za finance vsako leto predpiše lestvico za odmero dohodnine, ki določa stopnje dohodnine in zneske dohodkov. Naša lestvica ima 3 dohodkovne razrede.

Za naš primer smo pripravili izmišljeno lestvico za odmero dohodnine.

Pri izračunu dohodnine od plače se upošteva lestvica za odmero dohodnine, pri drugih dohodkih so stopnje davka drugače določene.

[3] To so prispevki, ki nam jih delodajalec trga od bruto plače. Delodajalci so dolžni plačati še prispevke v višini 16,10 % bruto plače, ki pa ne vplivajo na neto dohodek.

Preglednica 1: Mesečna lestvica za odmero dohodnine

Mesečna davčna osnova (v EUR)		Stopnja dohodnine
nad	do	
0,00	500,00	10 %
500,00	2.000,00	15 %
2.000,00		30 %

Prvih 500 EUR davčne osnove je obdavčenih z 10 %, naslednjih 1.500 EUR je obdavčenih s 15 %, vse, kar presega 2.000 EUR, pa s 30 %. Če bo vaša davčna osnova enaka 450 EUR, boste od tega zneska plačali 10 % davka. Če bo vaša davčna osnova enaka 2.500 EUR, boste od 500 EUR plačali 10 % davka, od naslednjih 1.500 EUR 15 %, od preostanka do višine 2.500 EUR (to je 1.000 EUR) pa 30 %.

Prvih 500 EUR davčne osnove je obdavčenih z 10 %, razlika do 600 EUR je obdavčena s 15 %. Izračunajmo dohodnino.
Davek 1 = 500 EUR · 10 % = 50 EUR
Davek 2 = (600 EUR – 500 EUR) · 15 % = 100 EUR · 15 % = 15 EUR
Dohodnina skupaj = davek 1 + davek 2 = 65 EUR

Zdaj lahko izračunamo neto plačo.

Neto plača = bruto plača – prispevki za socialno varnost – akontacija dohodnine = 1.000 EUR – 221 EUR – 65 EUR = 714 EUR

Delodajalec nam na račun nakaže neto plačo, davke in prispevke namesto nas nakaže državnemu proračunu.

Prispevki za socialno varnost in davčne olajšave se ne upoštevajo pri izplačilu vseh vrst dohodkov. Pri nekaterih dohodkih se nam bruto dohodek zmanjša le za t.i. normirane stroške. Pri teh dohodkih se dohodnina ne računa po lestvici, ampak po določeni stopnji. Za primer vzemimo kar študentsko delo. Če boste na eno napotnico zaslužili več kot 400 EUR, vam bo študentski servis vaš dohodek zmanjšal za odmerjeno akontacijo dohodnine. Ker ste imeli z opravljanjem tega dela tudi določene stroške, vam bo servis v skladu z zakoni priznal 10 % normiranih stroškov. Za študentsko delo je predvidena davčna stopnja 25 %. Za izračun neto dohodka študenta ali dijaka, ki na napotnico zasluži več kot 400 EUR bomo uporabili **3 obrazce.**

1.) Akontacija dohodnine = davčna osnova · davčna stopnja
= davčna osnova · 25 %

2.) Bruto dohodek na napotnico
– normirani stroški (10 % od bruto dohodka na napotnico)
= davčna osnova

3.) Bruto dohodek na napotnico
– akontacija dohodnine
= neto dohodek na napotnico

Primer 4: Obdavčitev dijaškega dela

Dijak je med počitnicami delal cel mesec in zaslužil 700 EUR na eno napotnico. To je bruto dohodek dijaka. Ker je presegel znesek 400 EUR, mu bo študentski servis od tega dohodka odbil dohodnino. Poglejmo si izračun.

Davčna osnova = 700 EUR – (10 % · 700 EUR) = 700 EUR – 70 EUR = 630 EUR

Akontacija dohodnine = 630 EUR · 25 % = 157,50 EUR

Neto dohodek na napotnico = 700 EUR – 157,50 EUR = 542,50 EUR

Odmera dohodnine …

Davčni urad nam torej pošlje informativni izračun dohodnine. Ta izračun se za razliko od prejšnjih primerov nanaša na vse dohodke, ki smo jih prejeli v koledarskem letu. Če se boste po končanem šolanju takoj zaposlili, boste v tistem letu prejeli poleg morebitnih zaslužkov prek študentskega servisa še plače.

Kako se torej odmerja davek za posamezno leto? Davčni urad na posebnih obrazcih prejme od izplačevalcev dohodka podatke o izplačanih dohodkih, plačanih prispevkih in davkih. Davčni urad mora ugotoviti našo davčno osnovo in na podlagi lestvice za odmero dohodnine izračunati našo letno davčno obveznost. Od naše davčne obveznosti bodo odšteli dohodnino, ki smo jo plačali med letom. Če smo med letom plačali preveč dohodnine, nam bo davčni urad dohodnino vrnil, sicer bomo morali dohodnino doplačati.

Verjetno boste najlažje razumeli, če vam odmero pojasnimo na primeru. Upoštevali bomo letno lestvico za odmero dohodnine. Ta je enaka lestvici iz Preglednice 1 (Preglednica 1, stran 38), le zneske smo množili z 12 (število mesecev v letu).

Preglednica 2: Letna lestvica za odmero dohodnine

Mesečna davčna osnova (v EUR)		Stopnja dohodnine
nad	do	
0,00	6.000,00	10 %
6.000,00	24.000,00	15 %
24.000,00		30 %

Primer 5: Odmera dohodnine

Za primer bomo vzeli osebo A, ki je v lanskem letu prek študentskega servisa zaslužila 3.000 EUR.

Med letom ji je študentski servis odvedel 200 EUR dohodnine. Zaradi dela prek študentskega servisa ima priznano olajšavo v višini 1.000 EUR in normirane stroške v višini 10 %, torej 300 EUR.

Oseba A se je v lanskem letu zaposlila in prejela štiri plače v skupni višini 10.000 EUR.

Od te plače je bilo plačanih 2.210 EUR prispevkov in 1.000 EUR dohodnine. Priznana splošna olajšava znaša 2.000 EUR.

Najprej bomo izračunali letno davčno osnovo.

+	vsota vseh dohodkov	3.000 eur (študentsko delo) + 10.000 eur (plača)
-	prispevki za socialno varnost	2.210 eur
-	normirani stroški	300 eur
-	olajšave	1.000 eur (študentsko delo) + 2.000 eur (splošna olajšava)
=	davčna osnova	7.490 eur

Davčna osnova znaša 7.490 EUR.

To davčno osnovo bomo razdelili na dva razreda. Prvi razred, do višine 6.000 EUR, je obdavčen z 10 %, drugi razred, nad 6.000 EUR do višine 7.490 EUR, je obdavčen s 15 %.

Izračunajmo davek za celo leto.
Davek 1 = 6.000 EUR · 10 % = 600 EUR
Davek 2 = (7.490 EUR – 6.000 EUR) · 15 % = 223,50 EUR
Davek skupaj = 600 EUR + 223,50 EUR = 823,50 EUR

V tem letu bo morala oseba A plačati natanko 832,50 EUR davka. Koliko davka je plačala oseba A? Iz podatkov ugotovimo, da so osebi A študenstki servisi od posameznih napotnic odtegnili 200 EUR dohodnine, od plače ji je delodajalec odtegnil 1.000 EUR dohodnine, skupaj torej 1.200 EUR.

Ker je oseba A med letom vplačala preveč dohodnine, ji bo davčni urad razliko vrnil.

Vračilo dohodnine = vplačana dohodnina – odmerjena dohodnina = 1.200 EUR – 832,50 EUR = 376,50 EUR

Če bi med letom vplačala premalo dohodnine, bi morala na podlagi izračuna davčnega urada, to dohodnino doplačati.

Vračilo dohodnine:
med letom vplačana dohodnina > odmerjene dohodnine

Doplačilo dohodnine:
med letom vplačana dohodnina < odmerjene dohodnine

Kaj je z vidika varčevanja in obresti bolje za posameznika, če veste, da se vračilo/doplačilo dohodnine ne obrestuje:
a.) vsako leto doplačati dohodnino?
b.) vsako leto dobiti vrnjeno dohodnino?

PONAVLJANJE, UTRJEVANJE IN RAZUMEVANJE

Napnite možgančke in izračunajte!

1. Iz formule za izračun davka izpeljite davčno osnovo in izračunajte višino davčne osnove, če ste plačali 50 denarnih enot davka, davčna stopnja pa znaša 20 %!

2. Vaš oče je v lanskem letu z rednim delom zaslužil 20.000 denarnih enot, mama pa 17.000 denarnih enot. Od 10.000 denarnih enot je treba plačati 16 % davka, od naslednjih 10.000 denarnih enot pa višjo, 27 % davčno stopnjo. Koliko davka je plačal oče in koliko mama? Kolikšna je razlika v odstotkih? Izračunajte povprečno davčno stopnjo za očeta in mamo! Katera dva pristopa lahko uporabite, ko določate ceno finančnim storitvam? Kakšna je razlika med njima?

3. Sedežna garnitura stane 2.400 EUR in vključuje 20 % DDV. Država razmišlja o uvedbi enotne, 25 % davčne stopnje. Kolikšna bo cena nove sedežne garniture, če vlada uresniči napoved, davek pa se v celoti prevali na končnega potrošnika in koliko, če davčno breme prevzame trgovec ali proizvajalec?

Pri 4. nalogi uporabite preglednico 1 (Preglednica 1, stran 38).

4. Izračunajte dohodnino, če je bruto plača 3.000 EUR. Upoštevajte lestvico za odmero dohodnine in olajšave v višini 237 EUR!

5. Izračunajte dohodnino, če je dohodek dijaka na eno napotnico 1.000 EUR, stopnja dohodnine je 25 %, normirani stroški pa znašajo 10 %!

Rešitve nalog

Odgovor na 1. vprašanje, stran 23:

$$\text{Davčna osnova} = \frac{\text{davek}}{\text{davčna stopnja}} = \frac{\text{50 denarnih enot}}{\text{20 \%}} = \frac{\text{50 denarnih enot x 100}}{\text{20}} =$$

$$= \underline{\text{250 denarnih enot}}$$

Odgovor na 2. vprašanje:

Oče je vplačal 23,20 % več davka kot mama, vendar je bila njegova davčna obremenitev, izračunana iz povprečne davčne stopnje, le za 1 % višja.

Povprečna davčna stopnja oče:

$$\text{Davek 1} = 10.000 \text{ denarnih enot} \cdot 16\ \% = 10.000 \text{ denarnih enot} \cdot \frac{16}{100} = \underline{1.600 \text{ denarnih enot}}$$

$$\text{Davek 2} = 10.000 \text{ denarnih enot} \cdot 27\ \% = 10.000 \text{ denarnih enot} \cdot \frac{27}{100} = \underline{2.700 \text{ denarnih enot}}$$

Skupaj davek = davek 1 + davek 2 = 1.600 denarnih enot + 2.700 denarnih enot = 4.300 denarnih enot

$$\text{Povprečna davčna stopnja} = \frac{\text{celotni plačani davki}}{\text{davčna osnova}} \cdot 100 = \frac{\text{4.300 denarnih enot}}{\text{20.000 denarnih enot}} \cdot 100 = \underline{21,5\ \%}$$

Povprečna davčna stopnja mama:

$$\text{Davek 1} = 10.000 \text{ denarnih enot} \cdot 16\ \% = 10.000 \text{ denarnih enot} \cdot \frac{16}{100} = \underline{1.600 \text{ denarnih enot}}$$

$$\text{Davek 2} = 7.000 \text{ denarnih enot} \cdot 27\ \% = 7.000 \text{ denarnih enot} \cdot \frac{27}{100} = \underline{1.890 \text{ denarnih enot}}$$

Skupaj davek = davek 1 + davek 2 = 1.600 denarnih enot + 1.890 denarnih enot = 3.490 denarnih enot

$$\text{Povprečna davčna stopnja} = \frac{\text{celotni plačani davki}}{\text{davčna osnova}} \cdot 100 = \frac{\text{3.490 denarnih enot}}{\text{17.000 denarnih enot}} \cdot 100 = \underline{20,5\ \%}$$

Oče je vplačal 4.300 denarnih enot davka, mama pa 3.490.

$$\frac{(4.300 - 3.490)}{3.490} \cdot 100 = \underline{23,20\ \%}$$

Rešitve nalog

Odgovor na 3. vprašanje:

Nova cena sedežne garniture z davkom bo znašala 2.500,00 EUR, če se davek v celoti prevali na potrošnika. Prihodek trgovca se bo znižal na 1.920,00 EUR, če se davek prevali na trgovca.

Davek se prevali na potrošnika:

$$\text{Prvotna cena brez davka} = \frac{\text{Prvotna cena z davkom}}{(1 + 20\%)} = \frac{2.400{,}00 \text{ EUR}}{1{,}2} = 2.000{,}00 \text{ EUR}$$

Prihodek trgovca znaša 2.000,00 EUR.

Nova cena z davkom = Prvotna cena brez davka + 25 % DDV od prvotne cene brez davka = 2.000,00 EUR + (25 % od 2.000,00 EUR) = 2.500,00 EUR

Davek se prevali na trgovca (proizvajalca):

Če bo davčno breme prevzel trgovec, bo cena sedežne garniture ostala nespremenjena in bo znašala 2.400,00 EUR z vključenim 25 % DDV.

$$\text{Nova cena brez davka} = \frac{\text{Nova cena z davkom}}{(1 + 25\%)} = \frac{2.400{,}00 \text{ EUR}}{1{,}25} = 1.920{,}00 \text{ EUR}$$

Odgovor na 4. vprašanje:

Bruto plača = 3.000 EUR
Prispevki za socialno varnost = 22,10 % od bruto plače
Prispevki za socialno varnost = 22,10 % · 3.000 EUR = 663 EUR
Olajšava = 237 EUR
Davčna osnova = bruto plača – prispevki za socialno varnost – olajšave = 3.000 EUR – 663 EUR – 237 EUR = 2.100 EUR
Davek po lestvici:
Davek 1 = 500 EUR · 10 % = 50 EUR
Davek 2 = 1.500 EUR · 15 % = 225 EUR
Davek 3 = (2.100 EUR – 1.500) · 30 % = 600 · 30 % = 180 EUR
Davek skupaj = 50 EUR + 225 EUR + 180 EUR = 445 EUR

Odgovor na 5. vprašanje:

Davčna osnova = 1.000 EUR – (10 % · 1.000 EUR) = 1.000 EUR – 100 EUR = 900 EUR
Dohodnina = 900 EUR · 25 % = 225 EUR
Neto dohodek na napotnico = 900 EUR – 225 EUR = 675 EUR

3 OBDAVČITEV FINANČNIH STORITEV

Finančne storitve so neposredno povezane z donosi. Če pogledamo najbolj razširjeno finančno storitev – vodenje transakcijskega računa, lahko ugotovimo, da nam finančne ustanove za denar, ki ga imamo na računu, pripišejo obresti. To niso veliki zneski, saj je obrestna mera za denar na transakcijskem računu nizka.

Na trgu je veliko finančnih ustanov, ki obljubljajo veliko večje donose za naše prihranke. Gre za različne oblike varčevanj, naložbenih zavarovanj, naložb v sklade, nakupe vrednostnih papirjev … Ali ste se kdaj vprašali, zakaj varčujemo in vlagamo v različne oblike naložb? Odgovor je preprost. Če vsaj nekoliko poznate zgodovino družbenega razvoja, veste, da je vsa tehnologija, ki jo poznamo danes, rezultat prenašanja izkušenj iz roda v rod. Podobno je s financami. V človeški naravi je skrb zase in za naše potomce. Skrb zase v finančnem smislu predstavlja predvsem varčevanje za starost. Pokojnine so namreč bistveno nižje od plače, zato je finančni cilj večine, da si v času zaposlitve ustvari "finančno zalogo" za starost. Če varčujemo ali kako drugače vlagamo z razmislekom, lahko nekaj prihrankov ostane tudi našim otrokom.

Finančne storitve so povezane z denarjem in donosi. Donos je vsak presežek nad vloženimi sredstvi. Če ste vložili 100 denarnih enot, dobili pa 120 denarnih enot, je bil donos za vloženih 100 denarnih enot enak 20 denarnim enotam. Donosi so neposredno povezani s tveganjem. Večji pričakovani donosi, večje je pričakovano tveganje. Tveganje pri finančnih storitvah se nanaša predvsem na izgubo vloženih sredstev. Zakaj smo rekli predvsem? Svoje prihranke lahko položite na varčevalni račun. Vaši prihranki bodo varni, dokler bo finančna ustanova obstajala, vendar bo donos relativno majhen. Lahko pa tvegate in se odločite za nakup vrednostnih papirjev, na primer delnic nekega podjetja. Če bo to podjetje dobro poslovalo in povečevalo svoje premoženje, bodo vaši prihranki v delnicah hitro naraščali. Nasprotno se lahko zgodi, da bo šlo temu podjetju slabo in vaši prihranki bodo izgubili vrednost. Za vse vlagatelje in varčevalce je pomembno odgovoriti na vprašanje, kolikšen donos lahko pričakujejo.

Finančne ustanove obljubljajo različno visoke donose. Za denar na varčevalnem računu lahko pričakujete do 5 % donosa na vložena sredstva. Teh 5 % ne predstavlja dejanskega donosa, s katerim boste lahko prosto razpolagali. Zakaj? Verjetno ste že slišali za inflacijo. Gre za ekonomski pojem, ki pomeni zvišanje cen. Kako je inflacija povezana z vašimi prihranki? Če danes vložite 1.000 EUR in so obresti oziroma donos 5 %, boste čez leto dni prejeli 50 EUR obresti. Koliko boste za 1.050 EUR kupili čez eno leto ali kasneje, je seveda odvisno od cen izdelkov in storitev, ki jih kupujete na trgu. Če se bodo izdelki in storitve v enem letu podražili, si boste za 1.050 EUR privoščili manj, kot bi si, če do podražitve ne pride. Inflacija je le ena plat zgodbe, ki pomembno vpliva na donose. Druga plat zgodbe so davki, ki so znani in jih za razliko od inflacije lahko predvidimo.

147. člen Ustave RS

"Država z zakonom predpisuje davke, carine in druge dajatve. Lokalne skupnosti predpisujejo davke in druge dajatve ob pogojih, ki jih določata ustava in zakon."

V tem poglavju bomo odgovorili na naslednja vprašanja:

- kako so obdavčeni donosi od kapitala,
- kako so obdavčene obresti,
- kako so obdavčene dividende,
- katere obrazce je dobro poznati,
- katerih rokov se moramo držati pri obdavčenju.

3 – 1 DAVEK OD KAPITALA

Pri pregledu davkov smo ugotovili, da je dohodnina davek, ki ga plačujemo posamezniki od našega dohodka in od kapitala. Ni težko ugotoviti, da gre pri finančnih storitvah za davek, ki ga plačujemo od kapitala.

Obresti, dividende, donosi od prodaje vrednostnih papirjev in podobni donosi so obdavčeni z dohodnino, če smo vlagatelji fizične osebe in z davkom od dohodka pravnih oseb, če so vlagatelji pravne osebe.

Med dohodek iz kapitala sodijo:
- ⇨ **obresti,**
- ⇨ **dividende in**
- ⇨ **dobiček iz kapitala.**

Dohodki iz kapitala se od leta 2006 ne vključujejo v letno dohodninsko napoved, ker se izračunana in plačana dohodnina od navedenih dohodkov šteje kot dokončni davek. To se imenuje cedularna obdavčitev, o kateri smo že govorili v drugem poglavju (povezava, stran 37). Navedeni dohodki se obdavčujejo z dohodnino po proporcionalni stopnji, ki je načeloma 20 %, in brez upoštevanja davčnih olajšav.

Poglejmo si najprej obdavčitev obresti, ki so med prebivalstvom najbolj razširjena oblika donosov.

OBRESTI SO OBDAVČENE, ČE …

Kaj so obresti? Obresti so nagrada, ker smo se začasno odpovedali našemu denarju. Ko naložimo denar v banko, se obvežemo, da nekaj časa s tem denarjem ne bomo razpolagali. Višina obresti oziroma nagrade je odvisna od tega, koliko časa smo pripravljeni biti brez vloženega denarja. Denar, ki ga vložimo, se imenuje glavnica. Višje obresti na denarno vlogo bomo prejeli, če se bomo denarju odpovedali za dalj časa in obratno. Več ko bomo vložili, več obresti bomo prejeli in obratno.

V praksi banke in druge finančne ustanove pri obračunu obresti uporabijo obrestno obrestni račun z letnim pripisom obresti. Naš namen je ponazoriti odmero davka od obresti, zato uporabili navadni obrestni račun, ki je najpreprostejši način za obračunavanje obresti. Pri navadnem obrestnem računu se obresti ves čas računajo od prvotne glavnice, ne glede na število let varčevanja.

Obrazec za izračun obresti je sledeč:

OBRESTI = GLAVNICA · OBRESTNA MERA · ŠTEVILO LET OBRESTOVANJA

$$o = G_0 \cdot p \cdot t$$

Če nas zanima, koliko denarja bomo imeli na računu, moramo izračunane obresti prišteti h glavnici:

DENAR NA RAČUNU = GLAVNICA + OBRESTI

Primer 6: Izračun obresti

Ugotovili ste, da 1.000,00 EUR dve leti ne boste potrebovali, zato boste ta znesek položili na banko in ga vezali za 2 leti. Poglejmo si, koliko boste imeli po dveh letih, če je letna obrestna mera 4 %.

Najprej zapišemo podatke:
G_0 = 1.000,00 EUR
p = 4 % = 0,04
t = 2 leti
o = ?

Za rešitev primera bomo uporabili obrazec:

$$o = G_0 \cdot p \cdot t$$

in izračunali obresti

$$o = 1.000{,}00 \text{ EUR} \cdot 4\ \% \cdot 2 = \underline{80{,}00 \text{ EUR}}$$

Obresti prvega leta: 4% · 1.000 EUR = 40 EUR
Denar na računu konec prvega leta: 1.000 EUR + 40 EUR = 1.040,00 EUR
Obresti drugega leta: 1.000 EUR · 4 % = 40,00 EUR
Denar na računu konec drugega leta: 1.040 EUR + 40,00 EUR = <u>1.080,00 EUR</u>

Obresti oziroma vaša nagrada konec drugega leta znaša 80,00 EUR.

Od tega zneska dohodnine ni treba plačati, saj so obdavčene le obresti, ki presežejo 1.000,00 EUR. **Šele ko z obrestmi v vseh bankah in hranilnicah zaslužimo več kot 1.000,00 EUR, moramo plačati dohodnino oziroma davek od kapitala.**

Ali znate ugotoviti, koliko denarja bi morali vezati za leto dni, da bi presegli 1.000 EUR obresti, če je obrestna mera 5 %? Poglejmo si primer.

Primer 7: Izračun glavnice

V letu dni ste zaslužili 1.500,00 EUR obresti. Letna obrestna mera je 5 % (0,05 oziroma 5/100). Koliko ste morali vložiti? Iz obrazca za izračun obresti bomo izpeljali obrazec za izračun glavnice:

OBRESTI

GLAVNICA = OBRESTNA MERA · ŠTEVILO LET OBRESTOVANJA

$$G_0 = \frac{o}{p \cdot t}$$

$$G_0 = \frac{1.500{,}00 \text{ EUR}}{0{,}05 \cdot 1} = 30.000{,}00 \text{ EUR}$$

Odgovor: Vložili bomo največ 30.000 EUR.

Kako so obresti obdavčene? Omenili smo, da obresti do 1.000 EUR letno niso obdavčene, vse obresti, ki presegajo ta znesek, pa so obdavčene. Stopnja za obdavčitev znaša 20 %. Če ste prejeli več kot 1.000,00 EUR obresti, boste od zneska nad 1.000 EUR plačali dohodnino. Samo v tem primeru moramo davčnemu uradu poročati o prejetih obrestih. V davčno napoved se vpišejo **vse dosežene obresti**. Davek bo odmerjen le od obresti, ki presegajo 1.000,00 EUR. Zneske prejetih obresti vam posreduje banka ali hranilnica do 31. januarja tekočega leta za preteklo leto.

DAVEK = 20 % od DAVČNE OSNOVE

DAVČNA OSNOVA = VSOTA VSEH OBDAVČLJIVIH OBRESTI V DAVČNEM LETU – ZNESEK NEOBDAVČENIH OBRESTI

Primer 8: Davek od obresti

V enem letu smo prejeli pri banki A 1.500,00 EUR obresti, pri banki B pa 300,00 EUR obresti od hranilnih vlog. Koliko davka bomo plačali?

Davčna osnova = (obresti pri banki A + obresti pri banki B) – znesek neobdavčenih obresti = (1.500,00 EUR + 300,00 EUR) – 1.000,00 EUR = 800,00 EUR

Davek = 20 % od 800,00 EUR = 160,00 EUR

V tem primeru smo dolžni plačati 160 EUR davka oziroma dohodnine. To je dokončni davek, zato ga ne prištevamo k drugim dohodkom.

Kako plačamo ta davek? Če smo obresti prejeli od banke ali hranilnice v Sloveniji ali v drugi državi članici EU, moramo enkrat na leto za preteklo leto vložiti Napoved za odmero dohodnine od obresti (povezava). Ta obrazec smo po zakonu dolžni vložiti **do 28. februarja tekočega leta za preteklo leto. Če je 28. februar dela prost dan, ga vložimo naslednji delovni dan. Informacijska tehnologija omogoča tudi elektronsko oddajanje obrazcev.**

Na podlagi napovedi davčni organ izda odločbo o višini dohodnine od obresti **do 30. aprila tekočega leta za preteklo leto**. Rok za plačilo davka je 30 dni od dneva vročitve odločbe.

Na sliki 12 smo ponazorili postopek obdavčitve obresti.

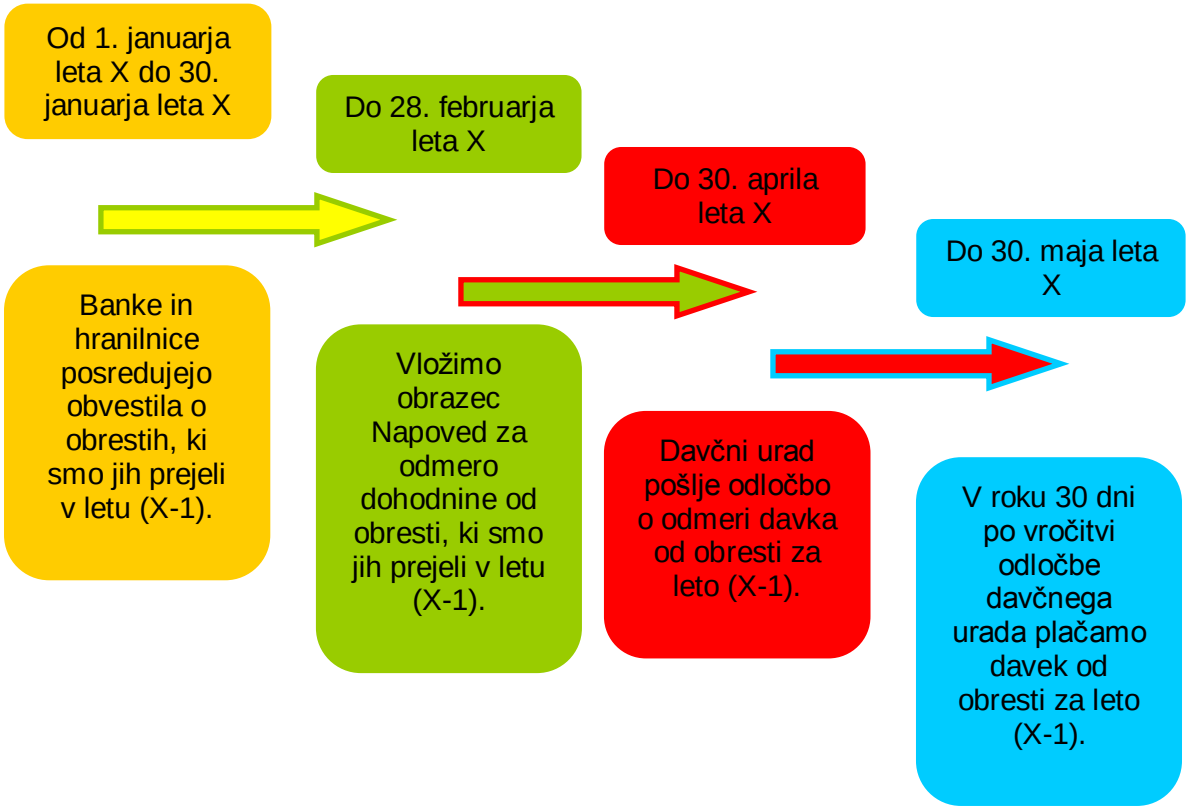

Slika 12: Postopek obdavčitve obresti

Primer 9: Oddajanje vlog

Za leto 2009 bomo obrazec za napoved dohodnine od obresti, ki smo jih v letu 2009 prejeli pri bankah in hranilnicah, vložili najpozneje do 1. marca 2010, ker je 28. februar 2010 nedelja.

Ali ste vedeli?
Mladoletne osebe so samostojni davčni zavezanci.
Dohodki iz premoženja, npr. obresti in dividende, ki jih prejemajo mladoletni otroci, tj. otroci do starosti 18 let, se ne prištevajo k dohodkom staršev, temveč so ti otroci, tako kot ostale fizične osebe, za te dohodke dolžni vložiti napoved za odmero dohodnine od obresti.

Finančna ustanova mora Davčnemu uradu posredovati podatke o izplačanih obrestih, ki so obdavčene z dohodnino, na **obrazcu REK-2** (povezava) in **individualni REK obrazec** (povezava). Na spletnih straneh DURS so objavljena navodila za izpolnjevanje REK obrazcev (povezava).

DIVIDENDE SO OBDAVČENE …

Dividenda je izplačan dobiček na delnico.

Dividende so obdavčene.

Dividenda je del dobička, ki ga delniška družba iz ustvarjenega dobička lahko izplača imetniku delnice. Dobiček, ki ga ustvari delniška družba, se lahko porabi za različne namene:

- za dividende,
- za druge rezerve iz dobička,
- za prenos v naslednje leto …

O tem, koliko dobička na delnico bodo prejeli delničarji, odločajo kar delničarji sami – na skupščini delničarjev. Na skupščini se delničarji dogovorijo tudi o datumu izplačila dividend.

Dividende lahko izplačuje podjetje ali jih v njegovem imenu izplačujejo pogodbeno dogovorjene banke, ki prevzamejo celotni postopek izplačevanja, informiranja in reševanja morebitnih reklamacij. Izplačevalcu moramo posredovati podatke o naši davčni številki in številki našega transakcijskega računa.

Ne glede na to, ali dividende izplačuje podjetje ali finančna ustanova, morajo ob izplačilu dividend Davčnemu uradu posredovati podatke o izplačanih dividendah na **obrazcu REK-2** (povezava) in **individualni REK obrazec** (povezava).

Primer 10: Izračun dividende

Delniška družba je v letu 2008 ustvarila 1 mio EUR dobička. Na skupščini delničarjev so se odločili, da bodo za dividende namenili 20 % tega dobička. Če ima delniška družba 200.000 delnic, bo vsak delničar za 1 delnico prejel natanko 1 EUR na delnico.

Dobiček za razdelitev = 20 % od 1 mio EUR = 200.000 EUR
Število delnic = 200.000

$$\text{Dobiček na delnico} = \frac{\text{dobiček za razdelitev}}{\text{število delnic}} = \frac{200.000\ \text{EUR}}{200.000} = 1\ \text{EUR}$$

Dividenda = 1 EUR

Če imamo takih delnic 100, bomo prejeli 100 EUR. Žal to ni znesek, ki ga delničar prejme na svoj TRR. Tudi dividende so obdavčene. **Dividende, izplačane domačim fizičnim osebam, so obdavčene po 20 odstotni davčni stopnji.** Ob izplačilu dividend se davek odvede in nakaže davčni upravi. Domače fizične osebe prejmejo neto dividendo v višini 80 odstotkov od skupnega zneska bruto dividend.

V našem primeru bi torej za 1 delnico prejeli 0,80 EUR, ker bi morali davčnemu uradu plačati 0,20 EUR davka.

Podobno kot za obresti velja tudi za dividende cedularna obdavčitev (povezava, stran 37). Izplačilo dividend in odvedeni davek se ne upošteva v dohodninski napovedi domačih fizičnih oseb, ker se šteje, da je odvedeni davek dokončni davek.

Dividend ne vključujemo v letno dohodninsko napoved. Nekateri Slovenci imajo tudi delnice tujih podjetij. Tudi tuja podjetja izplačujejo dividende. Če dobimo dividendo nakazano iz tujine, moramo oddati obrazec **Napoved za odmero dohodnine od dividend** (povezava). Obrazec oddamo do 15. v mesecu za pretekle tri mesece. Če smo dobili dividendo iz tujine januarja, februarja ali marca, bomo obrazec oddali do 15. aprila. Na podlagi napovedi davčni organ izda odločbo o višini dohodnine od dividend **v 30 dneh** od dneva vložitve napovedi. Rok za plačilo davka je 30 dni od dneva vročitve odločbe.

O obdavčitvi finančnih storitev ste izvedeli veliko, svoje znanje preverite in utrdite z reševanjem nalog za ponavljanje in utrjevanje.

PONAVLJANJE, UTRJEVANJE IN RAZUMEVANJE

Rešite naloge!

1. Odločili ste se, da boste 1.000 EUR vložili v banko za dve leti. Letna obrestna mera je 5 %. Koliko bodo znašale obresti po dveh letih? Koliko denarja na računu boste imeli po dveh letih?

2. Po letu dni ste prejeli 2.000,00 EUR obresti. Obrestna mera je 10 %. Koliko denarja (glavnice) ste morali vložiti?

3. Od banke A (davčna številka: SI12345678), ki ima poslovalnico na Bankovski 3 v Ljubljani, ste prejeli 5.000,00 EUR obresti, od banke B (davčna številka: SI87564321), ki ima poslovalnico na Bančni 5 v Mariboru, ste prejeli 1.200,00 EUR obresti. Izpolnite obrazec Napoved za odmero dohodnine od obresti … (povezava)!

4. Delniška družba, katere delničar ste tudi vi, je leta 2009 ustvarila 10 mio EUR dobička. Na skupščini delničarjev ste se odločili, da boste za dividende namenili 30 % tega dobička. Delniška družba ima 1,5 mio delnic, vaših je 500 delnic. Kolikšna bo bruto dividenda na delnico? Koliko denarja boste prejeli na račun in koliko davka boste morali plačati?

Rešitve nalog

Odgovor na 1. vprašanje:

$o = 1.000{,}00 \text{ EUR} \cdot 5\ \% \cdot 2 = \underline{100{,}00 \text{ EUR}}$

Obresti prvega leta: $5\% \cdot 1.000{,}00 \text{ EUR} = 50{,}00 \text{ EUR}$
Denar na računu konec prvega leta: $1.000{,}00 \text{ EUR} + 50{,}00 \text{ EUR} = 1.050{,}00 \text{ EUR}$
Obresti drugega leta: $5\% \cdot 1.000{,}00 \text{ EUR} = 50{,}00 \text{ EUR}$
Denar na računu konec drugega leta: $1.050 \text{ EUR} + 50{,}00 \text{ EUR} = \underline{1.100{,}00 \text{ EUR}}$

Odgovor na 2. vprašanje:

$o = 2.000{,}00 \text{ EUR}$

$p = 10\ \% = 0{,}10$
$t = 1 \text{ leto}$
$G_0 = ?$

$$G_0 = \frac{o}{p \cdot t}$$

$$G_0 = \frac{2.000}{0{,}10 \cdot 1} = \underline{20.000{,}00 \text{ EUR}}$$

Odgovor na 4. vprašanje:
Dobiček za razdelitev = 30 % od 10 mio EUR = 3 mio EUR

Število delnic = 1,5 mio

$$\text{Dobiček na delnico} = \frac{\text{dobiček za razdelitev}}{\text{število delnic}} = \frac{3 \text{ mio EUR}}{1{,}5 \text{ mio}} = 2 \text{ EUR}$$

Dividenda = 2 EUR

Bruto dohodek = dividenda na delnico · število delnic = 2 EUR · 500 delnic = 1.000 EUR

Davek = 20 % od bruto dohodka = 20 % od 1.000 EUR = 200 EUR

Neto dohodek = bruto dohodek – davek = 1.000 EUR – 200 EUR = <u>800 EUR</u>

SLOVARČEK

alokacija	razdelitev, razporeditev
fiskalni deficit	proračunski primanjkljaj; proračunski prihodki so manjši od proračunskih odhodkov
fiskalni suficit	proračunski presežek; proračunski prihodki so večji od proračunskih odhodkov
hiperinflacija	zelo visoka inflacija; več kot 50 % mesečna rast cen
koncesija	uradno dovoljenje, ki ga podeli država, pravica za opravljanje obrti ali dejavnosti
monopol	tržna situacija, ko samo en ponudnik prodaja ali proizvaja zaradi naravnih pogojev ali pravnih omejitev.
rebalans proračuna	ponovna proučitev prihodkov in odhodkov
sindikat	strokovno združenje delavcev ali stroke
trošarina	dajatev (davek), ki se plačuje od trošarinskih izdelkov: alkohol in alkoholne pijače, tobačni izdelki, energenti in elektrika
proporcionalen	sorazmeren, v pravilnem sorazmerju; nasprotno od progresiven

VIRI IN LITERATURA

1. Blatnik Katja: Osnove DDV. E-seminar. Carpe diem d.o.o.
2. Milič Marja: V denarni piramidi sem izgubila 15 tisoč evrov! Kaj zdaj?. Ljubljana: Časnik Finance d.o.o., revija Moje finance. Februar 2009.
3. Pravilnik o določitvi olajšav in lestvice za odmero dohodnine za leto 2009. Uradni list RS, št. 119/2008.
4. Proračun RS za leto 2008. Posebni del. Uradni list RS, št. 126/2006.
5. Proračun RS za leto 2009. Posebni del. Uradni list RS, št. 114/2007.
6. Sevšek Matija: Vzroki za finančno krizo v Argentini. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, september 2003.
7. Stanovnik Tine: Javne finance. Ljubljana: EF. 2002. 237 str.
8. Verbinc France: Slovar tujk. Osma izdaja. Ljubljana: Cankarjeva založba. 1987.
9. Zakon o trošarinah (ZTro - UPB3). Uradni list RS, št. 2/2007.
10. Slika 1: Šola. Srednja upravno administrativna šola Ljubljana.

Spletni viri:

1. Poročilo o delu davčne uprave Republike Slovenije v letu 2008: [URL http://www.durs.gov.si/fileadmin/durs.gov.si/pageuploads/Davcni_uradi_in_uradne_ure/Letna_poro__ila_o_delu_DURS/LETNO-POROCILO-2008.pdf], 12.9. 2009
2. Brošura dohodnina: [URL http://www.durs.gov.si/si/davki_predpisi__in_pojasnila/dohodnina_pojasnila/brosura_dohodnina/], 10.9. 2009
3. Brošura dohodnina - dohodek iz kapitala: [URL http://www.durs.gov.si/fileadmin/durs.gov.si/pageuploads/Brosure_in_zlozenke/Dohodnina-dohodek_iz_kapitala.pdf], 26.8. 2009
4. Napoved za odmero dohodnine od obresti na denarne depozite pri bankah in hranilnicah ustanovljenih v Sloveniji ter v drugih državah članicah EU, doseženih v letu: [URL http://www.uradni-list.si/files/RS_-2006-138-06005-OB~P008-0000.PDF], 13.9. 2009
5. Napoved za odmero dohodnine od dividend: [URL http://www.uradni-list.si/files/RS_-2006-138-06005-OB~P009-0000.PDF], 13.9. 2009
6. Obrazec REK-2 Obračun davčnih odtegljajev od dohodkov po ZDoh-2, ki niso dohodki iz delovnega razmerja: [URL http://www.durs.gov.si/fileadmin/durs.gov.si/pageuploads/Aktualno/Izkazovanje_davcnega_odtegljaja/Priloga4_-zbirniREK-2.xls], 13.9. 2009
7. Individualni REK obrazec za vse vrste dohodkov: [URL http://www.durs.gov.si/fileadmin/durs.gov.si/pageuploads/Aktualno/Izkazovanje_davcnega_odtegljaja/Priloga5-iREK_-_shema.doc], 13.9. 2009
8. Oblika in način predložitve podatkov: [URL http://objave.uradni-list.si/files/RS_-2008-037-01527-OB~P001-0000.PDF], 13.9. 2009
9. Adriatica Slovenica: C01 – Zavarovanje samoplačniških storitev v specialističnih ambulantah: [URL http://www.adriatic-slovenica.si/insurance.cp2?iid=81&linkid=Insurance&cid=20246], 25. 8. 2009
10. Je prezasedenost posledica brezplačnega vrtca: [URL: http://24ur.com/novice/slovenija/bodo-jeseni-vsi-otroci-nasli-prostor-v-vrtcih.html], 25. 9. 2009
11. Falklanska vojna. Wikipedija: [URL: http://sl.wikipedia.org/wiki/Falklandska_vojna], 25. 9. 2009
12. Der Spiegel: The gost of Argentina. 11.4.2008 [URL: http://www.spiegel.de/international/business/0,1518,588419,00.html], 25. 9. 2009
13. Inštitut za varovanje zdravja [URL: http://www.ivz.si/index.php?akcija=kategorija&k=8], 20. 8. 2009
14. Urad za varstvo potrošnikov [URL: http://www.uvp.gov.si/], 20. 8. 2009
15. Snaga d.o.o. Ljubljana [URL: http://www.jh-lj.si/index.php?p=7&l=1], 20. 9. 2009

16. Alenka Mirt Iskra/Maja Sodja: Čakalne vrste v zdravstvu: [URL: http://24ur.com/servisi/vizita/cakalne-vrste-v-zdravstvu.html], 25. 8. 2009
17. Slika 2: Policija: [URL: http://images.google.si/imgres?imgurl=http://www.transportal.si/images/stories/iz_podjetijzdruzenj/policija/prevzem_tuareg_master/volkswagen_vw_tuareg_policija_1.jpg&imgrefurl=http://gregec.mojforum.si/gregec-about31.html&usg=__LeH-BaTkyGjHawbg_1OI2SWqlmg=&h=475&w=680&sz=86&hl=sl&start=7&tbnid=gw_zp0Nc70XdsM:&tbnh=97&tbnw=139&prev=/images%3Fq%3Dpolicija%26gbv%3D2%26ndsp%3D20%26hl%3Dsl%26sa%3DN], 15. 9. 2009
18. Slika 3: Lep vrt: [URL: http://images.google.si/imgres?imgurl=http://www.e-informacije.com/wp-content/uploads/2008/09/najlepsi-vrtovi.jpg&imgrefurl=http://www.e-informacije.com/najlepsivrtovi/1231&usg=__LYTIKMoRoVc7fRCNjNA21KcUpyA=&h=900&w=1200&sz=479&hl=sl&start=3&tbnid=j2922J_nrDPLYM:&tbnh=113&tbnw=150&prev=/images%3Fq%3Dnajlep%25C5%25A1i%2Bvrt%26gbv%3D2%26hl%3Dsl], 5. 9. 2009
19. Slika 4: Popolnost informacij: [URL: http://www.shrani.si/f/1P/hz/2Zwa5lVc/1/cigareti-014.jpg], 5. 9. 2009
20. Slika 7: Preval nazaj [URL: http://images.google.si/imgres?imgurl=http://www2.arnes.si/~amrak3/SPORTNA%2520VZGOJA/gimnastika/gimnastika_files/image076.jpg&imgrefurl=http://www2.arnes.si/~amrak3/SPORTNA%2520VZGOJA/gimnastika/gimnastika.htm&usg=__swzjG5SqSc3flYwIDDbihOEt8wQ=&h=148&w=399&sz=12&hl=sl&start=17&tbnid=PDvTkt19UAVj0M:&tbnh=46&tbnw=124&prev=/images%3Fq%3Dpreval%2Btelovadba%26gbv%3D2%26hl%3Dsl], 25. 9. 2009
21. Slika 8:Preval naprej [URL: http://images.google.si/imgres?imgurl=http://www2.arnes.si/~amrak3/SPORTNA%2520VZGOJA/gimnastika/gimnastika_files/image076.jpg&imgrefurl=http://www2.arnes.si/~amrak3/SPORTNA%2520VZGOJA/gimnastika/gimnastika.htm&usg=__swzjG5SqSc3flYwIDDbihOEt8wQ=&h=148&w=399&sz=12&hl=sl&start=17&tbnid=PDvTkt19UAVj0M:&tbnh=46&tbnw=124&prev=/images%3Fq%3Dpreval%2Btelovadba%26gbv%3D2%26hl%3Dsl], 1.10. 2009
22. Slika 9: Obdavčitev luksuza Vir: [URL: http://www.zurnal24.si/export/sites/z24/_data/images/avtonavtika/mangusta_72_1.jpg_1263901871.jpg], 3.10. 2009